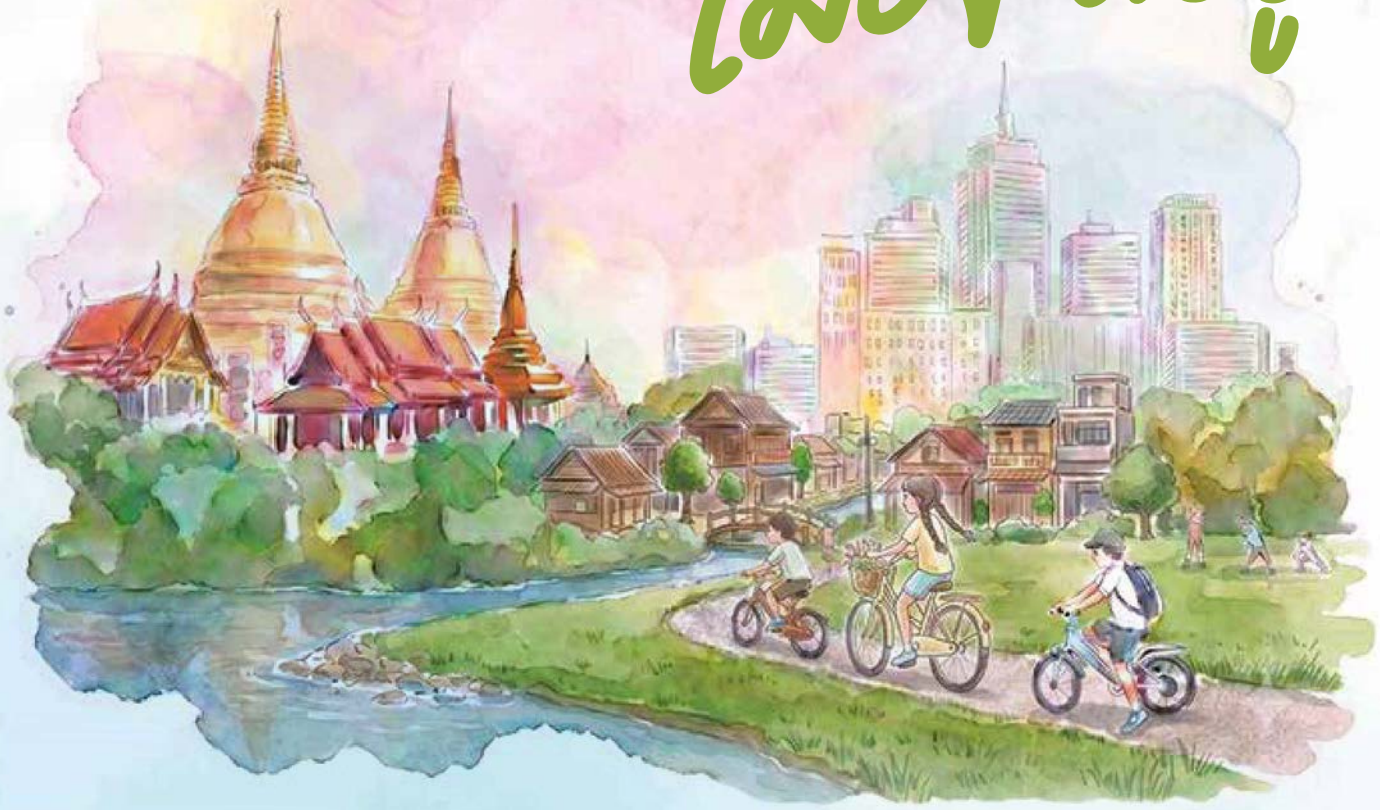
องค์ความรู้และบทเรียน
จากงานวิจัยเพื่อการพัฒนา
เมืองน่าอยู่



องค์ความรู้และบทเรียนจากงานวิจัยเพื่อการพัฒนาเมืองน่าอยู่

เอกสารเผยแพร่ภายใต้โครงการการสังเคราะห์ผลงานวิจัยและนวัตกรรมที่สนับสนุนทุนจากหน่วย บพท. เพื่อการพัฒนาเมืองน่าอยู่

ที่ปรึกษา

ดร.วิจารย์ สิมาฉายา — ผู้อำนวยการสถาบันสิ่งแวดล้อมไทย

คณะผู้เชี่ยวชาญ

ดร.เบญจมาส โชติทอง — ผู้อำนวยการฝ่ายพัฒนาโครงการและแผนงาน สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย

ดร.ธงชัย โรจนกนันท์ — ที่ปรึกษาโครงการ สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย

คณะนักวิจัย

พวงผกา ขาวกระโทก, ทองใบ เวชพันธ์

นันทิกานต์ พรหมจันทร์, อุมาพร ทองหรบ

อัจฉิมา มีพริ้ง, ศิริพร กล่าวแล้ว

เผยแพร่เมื่อ สิงหาคม 2569

สนับสนุนทุนจาก กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม สำนักงานเร่งรัดการวิจัยและนวัตกรรมเพื่อเพิ่มความสามารถการแข่งขันและการพัฒนาพื้นที่ (องค์การมหาชน) โดยหน่วยบริหารจัดการทุนด้านการพัฒนาพื้นที่ (บพท.) ปีงบประมาณ 2568

สารบัญ

1. บทนำ 4

2. โครงการเด่น 10

3. องค์ความรู้จากงานวิจัย 54

- 3.1 สิ่งแวดล้อมเมือง 56
- 3.2 สุขภาวะและความเป็นอยู่ที่ดี 58
- 3.3 วัฒนธรรมและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ 61
- 3.4 เครื่องมือและกลไกการพัฒนาเมือง 64

4. บทเรียน บทสรุป และข้อเสนอ 70

- 4.1 บทเรียนการขับเคลื่อนงานวิจัยเพื่อการพัฒนาเมืองน่าอยู่ 71
- 4.2 บทสรุปจากงานวิจัยเพื่อการพัฒนาเมืองน่าอยู่ 84
- 4.3 ข้อเสนอการยกระดับงานวิจัยเพื่อการพัฒนาเมืองน่าอยู่ 86

1.



บทนำ

ที่มาและความสำคัญ

ในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา ประเทศไทยเผชิญความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจากการขยายตัวของความเป็นเมือง การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร การพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัล การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ตลอดจนความท้าทายด้านความเหลื่อมล้ำ คุณภาพสิ่งแวดล้อม และความสามารถในการรับมือกับวิกฤตและความเสี่ยงรูปแบบใหม่ ส่งผลให้การพัฒนาเมืองในปัจจุบันไม่อาจพิจารณาเพียงมิติทางกายภาพหรือเศรษฐกิจเพียงด้านเดียว แต่จำเป็นต้องอาศัยองค์ความรู้และกระบวนการทำงานแบบบูรณาการที่เชื่อมโยงหลายภาคส่วนเข้าด้วยกัน

หน่วยบริหารจัดการทุนด้านการพัฒนาพื้นที่ (บพท.) ได้รับการสนับสนุนจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม สำนักงานเร่งรัดการวิจัยและนวัตกรรมเพื่อเพิ่มความสามารถการแข่งขันและการพัฒนาพื้นที่ (องค์การมหาชน) โดยหน่วยบริหารจัดการทุนด้านการพัฒนาพื้นที่ โดยเฉพาะการพัฒนาเมืองน่าอยู่ที่ตอบโจทย์ความต้องการของประชาชนและบริบทเฉพาะของแต่ละพื้นที่ ตลอดช่วงปี พ.ศ. 2563-2567 บพท. ได้สนับสนุนโครงการวิจัยและนวัตกรรมด้านการพัฒนาเมืองน่าอยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศ ครอบคลุมประเด็นการพัฒนาที่หลากหลาย ทั้งด้านสิ่งแวดล้อมเมือง สุขภาวะและคุณภาพชีวิต การใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมดิจิทัล การพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์และทุนทางวัฒนธรรม ตลอดจนการพัฒนาเครื่องมือ กลไก และกระบวนการบริหารจัดการเมือง

การดำเนินงานตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาได้ก่อให้เกิดองค์ความรู้ นวัตกรรม เครื่องมือ และรูปแบบการดำเนินงานที่หลากหลาย หลายโครงการสามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงที่เป็นรูปธรรมในระดับพื้นที่ เกิดการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน การปรับปรุงระบบบริหารจัดการเมือง การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก การอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ รวมถึงการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และสถาบันการศึกษา อย่างไรก็ตาม องค์ความรู้และบทเรียนที่เกิดขึ้น ยังไม่มีการรวบรวมและถ่ายทอดบทเรียนในภาพรวมอย่างเป็นระบบ

ด้วยเหตุนี้ จึงได้จัดทำการสังเคราะห์องค์ความรู้และถอดบทเรียนจากโครงการวิจัยและนวัตกรรมด้านการพัฒนาเมืองน่าอยู่ที่ได้รับทุนสนับสนุนจาก บพท. เพื่อรวบรวมองค์ความรู้ที่สำคัญ สะท้อนผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน ตลอดจนวิเคราะห์ปัจจัยความสำเร็จและเงื่อนไขที่เอื้อต่อการขยายผลสู่พื้นที่อื่น อันจะเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดทิศทางการพัฒนาเมือง การพัฒนานโยบาย และการกำหนดโจทย์วิจัยในอนาคต

การจัดทำเอกสารฉบับนี้มีวัตถุประสงค์สำคัญ ดังนี้

- เพื่อรวบรวมและสังเคราะห์องค์ความรู้ ผลลัพธ์ และบทเรียนที่เกิดขึ้นจากโครงการวิจัยและนวัตกรรมด้านการพัฒนาเมืองน่าอยู่ที่ได้รับทุนสนับสนุนจาก บพท. ระหว่างปี พ.ศ. 2563–2567
- เพื่อคัดเลือกและถอดบทเรียนจากโครงการที่มีผลการดำเนินงานโดดเด่น อันสะท้อนให้เห็นแนวทางการประยุกต์ใช้งานวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม
- เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยความสำเร็จ กลไกการขับเคลื่อน และเงื่อนไขสำคัญที่ส่งผลต่อการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในระดับพื้นที่
- เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ เครื่องมือ และนวัตกรรมที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้หรือขยายผลในพื้นที่อื่น รวมถึงใช้เป็นข้อมูลประกอบการกำหนดนโยบายและทิศทางการพัฒนาเมืองในอนาคต

เครื่องมือและกรอบการสังเคราะห์

การศึกษาครั้งนี้ใช้กระบวนการสังเคราะห์งานวิจัย (Research synthesis) ร่วมกับการถอดบทเรียนกรณีศึกษา (Case study analysis) เพื่อรวบรวมและวิเคราะห์องค์ความรู้ที่เกิดขึ้นจากโครงการวิจัยและนวัตกรรมที่ได้รับทุนสนับสนุนจาก บพท.

คณะผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ รายงานความก้าวหน้า เอกสารผลผลิตของโครงการ เอกสารเผยแพร่ และฐานข้อมูลที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบในประเด็นสำคัญ ได้แก่ วัตถุประสงค์ วิธีดำเนินงาน ผลลัพธ์ ผลกระทบ ปัจจัยความสำเร็จ ข้อจำกัด และศักยภาพในการขยายผลเพื่อให้การสังเคราะห์องค์ความรู้มีความชัดเจนและสะท้อนภาพรวมของการพัฒนาเมืองน่าอยู่ได้อย่างครอบคลุม คณะผู้วิจัยได้จัดกลุ่มองค์ความรู้ออกเป็น 4 ประเด็นหลัก ได้แก่



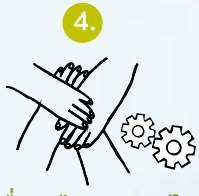
สิ่งแวดล้อมเมือง



สุขภาวะและ
ความเป็นอยู่ที่ดี



วัฒนธรรม
และเศรษฐกิจ
สร้างสรรค์



เครื่องมือและกลไก
การพัฒนาเมือง

สำหรับประเด็นเครื่องมือและกลไกการพัฒนาเมือง ได้วิเคราะห์เพิ่มเติมในประเด็นย่อยที่สำคัญ ได้แก่ ระบบข้อมูลและฐานข้อมูลเมือง การใช้เทคโนโลยีและระบบดิจิทัล แผนพัฒนาท้องถิ่นและการวางแผนเชิงพื้นที่ การพัฒนาศักยภาพบุคลากร เครือข่ายความร่วมมือ และการบูรณาการความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ซึ่งถือเป็นกลไกสนับสนุนสำคัญที่ทำให้การพัฒนาเมืองสามารถเกิดผลได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

กระบวนการศึกษาและสังเคราะห์องค์ความรู้

การศึกษาและสังเคราะห์องค์ความรู้ในครั้งนี้ดำเนินการควบคู่กันทั้งการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเอกสารและการเก็บข้อมูลภาคสนาม เพื่อให้สามารถสะท้อนผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากโครงการวิจัยได้อย่างรอบด้าน

1. **ขั้นตอนแรก** คือ การรวบรวมและทบทวนข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อทำความเข้าใจวัตถุประสงค์ กระบวนการดำเนินงาน ผลผลิต และผลลัพธ์ของแต่ละโครงการ รวมถึงการจัดกลุ่มและจำแนกองค์ความรู้ตามประเด็นการพัฒนาเมือง

2. **ขั้นตอนที่สอง** คือ การสัมภาษณ์หัวหน้าโครงการและทีมวิจัย เพื่อทบทวนผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน วิเคราะห์ปัจจัยความสำเร็จ อุปสรรค ข้อจำกัด และศักยภาพในการต่อยอดหรือขยายผลสู่พื้นที่อื่น

3. **ขั้นตอนที่สาม** คือ การประชุมกลุ่มย่อยและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่ ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคประชาชน ภาคธุรกิจ และภาคีเครือข่าย เพื่อสะท้อนมุมมองของผู้ใช้ประโยชน์จากงานวิจัย รวมถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นจริงในพื้นที่

4. **ขั้นตอนสุดท้าย** คือ การเยี่ยมชมกรณีศึกษาและผลงานที่เกิดขึ้นจริง เพื่อตรวจสอบผลลัพธ์เชิงประจักษ์ ตลอดจนศึกษาปัจจัยด้านบริบท สภาพแวดล้อม และเงื่อนไขเฉพาะของพื้นที่ที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการดำเนินงาน

ข้อมูลทั้งหมดถูกนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ร่วมกัน เพื่อสร้างความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับบทบาทของงานวิจัยในการขับเคลื่อนการพัฒนาเมือง และนำไปสู่การถอดบทเรียนที่สามารถประยุกต์ใช้ได้ในบริบทอื่นต่อไป

เกณฑ์การคัดเลือกโครงการเด่น

การคัดเลือกโครงการเด่นในการศึกษาครั้งนี้ เป็นการคัดเลือกโครงการวิจัยและนวัตกรรมที่ได้รับทุนสนับสนุนจาก บพท. ระหว่างปี พ.ศ. 2563–2567 ซึ่งมีผลการดำเนินงานโดดเด่นและสามารถสะท้อนให้เห็นคุณค่าของงานวิจัยต่อการพัฒนาเมืองน่าอยู่ได้อย่างชัดเจน

การพิจารณาคัดเลือกอาศัยเกณฑ์สำคัญ 5 ประการ ได้แก่

1) ความสอดคล้องกับประเด็นการพัฒนาเมืองน่าอยู่และความต้องการของพื้นที่
2) การเกิดผลลัพธ์เชิงรูปธรรมที่สามารถตรวจสอบหรือประเมินได้ ทั้งในระดับชุมชน ท้องถิ่น หรือเมือง
3) การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียตลอดกระบวนการดำเนินงาน
4) ศักยภาพในการขยายผล ต่อยอด หรือประยุกต์ใช้ในพื้นที่อื่น รวมถึงการเชื่อมโยงสู่การกำหนดนโยบาย
5) ความต่อเนื่องและความยั่งยืนของผลลัพธ์ภายหลังสิ้นสุดโครงการ

จากการพิจารณาตามเกณฑ์ดังกล่าว คณะผู้วิจัยได้คัดเลือกโครงการเด่นจำนวน 20 โครงการ เพื่อใช้เป็นกรณีศึกษาในการถอดบทเรียนและสังเคราะห์องค์ความรู้ โดยเป็นการนำเสนอผลลัพธ์ของการประยุกต์ใช้งานวิจัยในบริบทพื้นที่ที่แตกต่างกัน เพื่อให้เห็นถึงแนวทางการพัฒนา กลไกการขับเคลื่อน และบทเรียน ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในอนาคต

นอกจากนี้ การวิเคราะห์ยังพบว่า ความสำเร็จของหลายโครงการมิได้เกิดจากองค์ความรู้หรือเทคโนโลยีเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากการบูรณาการความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ การมีผู้นำการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ การมีส่วนร่วมของชุมชน และการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้ผลงานวิจัยสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงและเกิดผลกระทบเชิงบวกต่อการพัฒนาเมือง ในระยะยาว

2.



โครงการเด่น

โครงการเด่น

การพัฒนาเมืองน่าอยู่ในปัจจุบันมิได้จำกัดอยู่เพียงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน หรือการปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพเท่านั้น หากแต่ต้องอาศัยการบูรณาการองค์ความรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรม และความร่วมมือของภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ควบคู่กับการสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมในระดับพื้นที่

ตลอดช่วงปี พ.ศ. 2563–2567 หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.) ได้สนับสนุนทุนวิจัยและนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่จำนวน 221 โครงการ ครอบคลุมพื้นที่หลากหลายบริบททั่วประเทศ โดยมุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาและพัฒนาศักยภาพของเมือง ชุมชน และท้องถิ่น ผ่านกระบวนการวิจัยที่เชื่อมโยงองค์ความรู้กับการปฏิบัติจริง และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคีทุกภาคส่วน

จากโครงการทั้งหมด ได้มีการคัดเลือกโครงการที่มีผลลัพธ์โดดเด่น จำนวน 20 โครงการ เพื่อนำมาเป็นกรณีศึกษาสำหรับการสังเคราะห์องค์ความรู้และบทเรียนการพัฒนาเมืองน่าอยู่ โดยพิจารณาจากความสอดคล้องกับประเด็นการพัฒนาเมือง การสร้างผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมในพื้นที่ การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย และศักยภาพในการขยายผลสู่การพัฒนาระดับนโยบายหรือพื้นที่อื่น ๆ

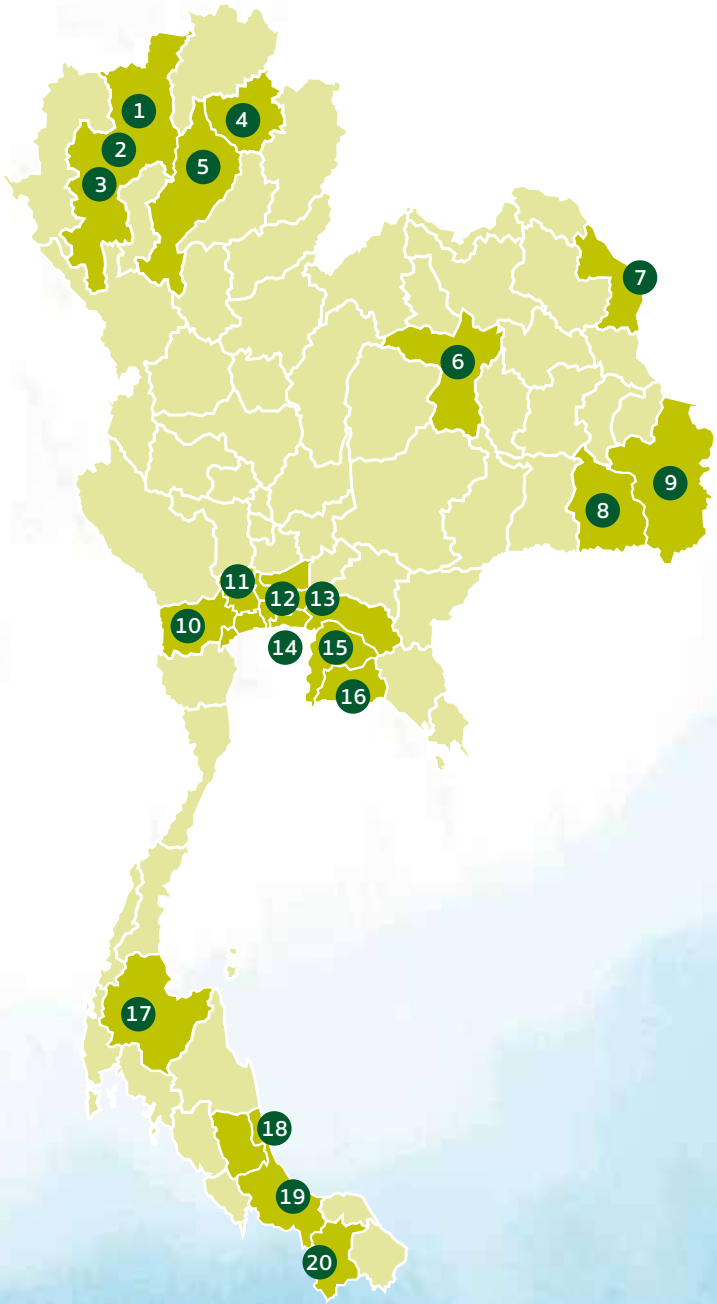
โครงการเด่นที่ได้รับการคัดเลือกสะท้อนถึงความหลากหลายของโจทย์การพัฒนาเมืองในบริบทต่าง ๆ ของประเทศไทย ตั้งแต่การจัดการสิ่งแวดล้อมและทรัพยากร การยกระดับคุณภาพชีวิตและสุขภาวะของประชาชน การส่งเสริมวัฒนธรรมและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ตลอดจนการพัฒนาเครื่องมือและกลไกการบริหารจัดการเมืองสมัยใหม่ โดยล้วนแสดงให้เห็นบทบาทของงานวิจัยและนวัตกรรมในการสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม



“ แม้แต่ละโครงการจะมีเป้าหมาย วิธีดำเนินงาน และบริบทพื้นที่แตกต่างกัน แต่มีจุดร่วมสำคัญคือการใช้กระบวนการวิจัย เป็นเครื่องมือในการสร้างการเปลี่ยนแปลง โดยให้ประชาชน ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคธุรกิจ และภาควิชาการ ร่วมกันออกแบบแนวทางพัฒนาพื้นที่ นำไปสู่การสร้างต้นแบบการพัฒนาเมืองน่าอยู่ ที่สามารถเรียนรู้ ปรับใช้ และขยายผลได้ในวงกว้าง ”

แผนที่ต่อไปนี้แสดงการกระจายตัวของโครงการเด่นทั้ง 20 โครงการในพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าองค์ความรู้และนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาเมืองน่าอยู่ไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะเมืองขนาดใหญ่ แต่สามารถเกิดขึ้นได้ในทุกภูมิภาค ภายใต้ทุนทางสังคม วัฒนธรรม ทรัพยากร และศักยภาพเฉพาะของแต่ละพื้นที่ ก่อนนำไปสู่การนำเสนอรายละเอียดของผลงานเด่นรายโครงการในลำดับถัดไป

แผนแสดงที่ตั้งโครงการเด่น

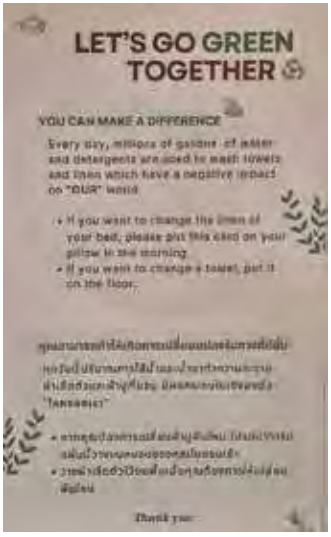


1 2 3 เชียงใหม่
4 พะเยา
5 ลำปาง
6 ขอนแก่น
7 นครพนม
8 ศรีสะเกษ
9 อุบลราชธานี
10 ราชบุรี
11 นครปฐม
12 13 14 กรุงเทพมหานคร
15 ชลบุรี
16 ระยอง
17 สุราษฎร์ธานี
18 พัทลุง
19 สงขลา
20 ยะลา

จังหวัดเชียงใหม่

2.1 โครงการการยกระดับห่วงโซ่อุปทานของธุรกิจโรงแรมในพื้นที่เทศบาลนครเชียงใหม่และพื้นที่กลุ่มเศรษฐกิจโดยรอบบนฐานเศรษฐกิจสีเขียว

พื้นที่วิจัย: เทศบาลนครเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่
หัวหน้าโครงการ: ผศ.ดร.นิกร มหาวัน สังกัด มหาวิทยาลัยแม่โจ้





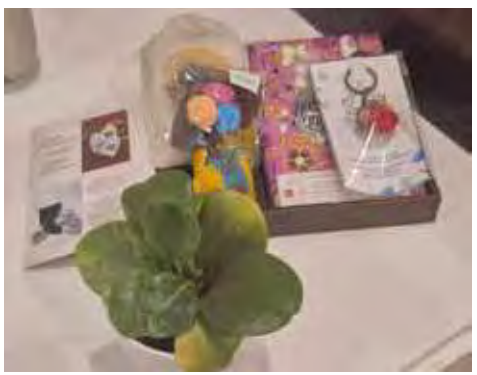
วัตถุประสงค์โครงการ

1) เพื่อศึกษากิจกรรมเศรษฐกิจธุรกิจโรงแรมที่พักที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตของประชาชน และวิเคราะห์ห่วงโซ่อุปทานเดิมของธุรกิจโรงแรมที่พักภายใต้นิยามเศรษฐกิจสีเขียวของเมืองเชียงใหม่
2) เพื่อยกระดับห่วงโซ่อุปทานของธุรกิจโรงแรมที่พักภายใต้นิยามเศรษฐกิจสีเขียวที่สัมพันธ์กับการพัฒนาเมืองและพื้นที่กลุ่มเศรษฐกิจโดยรอบเพื่อนำไปสู่การสร้างกลุ่มเศรษฐกิจระดับพื้นที่ของเมืองและพื้นที่โดยรอบ
3) เพื่อสร้างกลไกการผลิต การจัดการ การตลาดแบบมีส่วนร่วม ในการพัฒนาเมืองภายใต้นิยามเศรษฐกิจสีเขียวของเทศบาลนครเชียงใหม่และพื้นที่โดยรอบที่สัมพันธ์กับกิจกรรมการพัฒนาห่วงโซ่อุปทานของธุรกิจโรงแรมที่พักภายใต้นิยามเศรษฐกิจสีเขียว
4) เพื่อสร้างองค์ความรู้ของห่วงโซ่คุณค่าด้านการผลิต การจัดการ การตลาดแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาเมืองภายใต้นิยามเศรษฐกิจสีเขียวของเมืองเชียงใหม่และพื้นที่โดยรอบที่สัมพันธ์กับกิจกรรมการพัฒนาห่วงโซ่อุปทานของเศรษฐกิจสีเขียว

5) เพื่อให้เกิดแผนปฏิบัติการจัดการห่วงโซ่อุปทานบนฐานเศรษฐกิจสีเขียวของธุรกิจโรงแรมในพื้นที่เทศบาลนครเชียงใหม่ ที่ส่งเสริมการปล่อยก๊าซเรือนกระจกสุทธิเป็นศูนย์ ที่สอดคล้องกับบริบทขีดความสามารถของพื้นที่ ที่นำไปสู่การสร้างงาน และการยกระดับทางเศรษฐกิจ คุณภาพชีวิตของประชาชน







ผลงานเด่นโครงการ

โครงการมุ่งยกระดับภาคธุรกิจโรงแรมสู่การดำเนินงานบนฐานเศรษฐกิจสีเขียว โดยเชื่อมโยงห่วงโซ่อุปทานระหว่างโรงแรม ชุมชนท่องเที่ยว และชุมชนอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างระบบเศรษฐกิจที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและเกิดประโยชน์ร่วมกัน

ผลการดำเนินงานสำคัญ ได้แก่

- การพัฒนาต้นแบบการจัดการของเสียในธุรกิจโรงแรม โดยเฉพาะการนำเทคโนโลยีหนอนแมลงวันลาย (Black soldier fly: BSF) มาใช้จัดการขยะอินทรีย์
- การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างโรงแรมและชุมชนผ่านการลงนามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ
- การส่งเสริมให้โรงแรมทำหน้าที่เป็นตลาดรองรับผลผลิตจากชุมชน

นอกจากนี้ ยังได้พัฒนาแพลตฟอร์มดิจิทัล “Lanna Green Society” เพื่อรวบรวมข้อมูลด้านห่วงโซ่อุปทาน ประเมินคาร์บอนฟุตพริ้นท์ และเป็นศูนย์กลางการสื่อสารระหว่างโรงแรม ชุมชน และภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

โครงการได้วางรากฐานการพัฒนาห่วงโซ่อุปทานสีเขียวของธุรกิจโรงแรมเชียงใหม่ และนำไปสู่การจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจสีเขียวของเมืองในระยะยาว

2.2 โครงการแม่โจ้เมืองน่าอยู่สำหรับทุกคน

พื้นที่วิจัย: เทศบาลเมืองแม่โจ้ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่
หัวหน้าโครงการ: รศ.ดร.อรทัย มิ่งธิพล สังกัด มหาวิทยาลัยแม่โจ้

วัตถุประสงค์โครงการ

1) จัดทำฐานข้อมูลสารสนเทศภูมิศาสตร์ที่ผ่านกระบวนการวิเคราะห์สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม และสภาพแวดล้อม ปัจจัยและผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงที่มีต่อปัญหาที่อยู่อาศัยในเขตเทศบาลเมืองแม่โจ้ พร้อมใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาเมืองน่าอยู่
2) กำหนดสัดส่วนพื้นที่และจำนวนที่อยู่อาศัยเพื่อรองรับประชากรทุกวัยและทุกอาชีพที่เพิ่มขึ้นตามการเติบโตทางเศรษฐกิจหรือการสร้างงาน และออกแบบระบบนิเวศของที่อยู่อาศัยเพื่อให้เทศบาลเมืองแม่โจ้มีสภาพเป็นเมืองน่าอยู่สำหรับทุกคน
3) พัฒนาต้นแบบการจัดการที่อยู่อาศัยร่วมกับกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และเพิ่มความสามารถของกลุ่มเป้าหมายในการเข้าถึงและมีความมั่นคงในด้านที่อยู่อาศัย เพื่อการจัดการที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่
4) พัฒนากลไกความร่วมมือในการจัดการที่อยู่อาศัยที่สอดคล้องกับความต้องการของพื้นที่ภายใต้สภานการณ์จริง
5) จัดทำแผนและออกแบบผังพื้นที่อยู่อาศัยและสภาวะแวดล้อมน่าอยู่ รวมทั้งข้อเสนอเชิงนโยบายในการจัดการที่อยู่อาศัยให้เกิดความยั่งยืน สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ เพื่อให้เทศบาลเมืองแม่โจ้ใช้เป็นแผนพัฒนาเมืองน่าอยู่สำหรับทุกคน





ผลงานเด่นโครงการ

โครงการมุ่งยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนและลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงที่อยู่อาศัย ผ่านการประยุกต์ใช้วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม เพื่อสนับสนุนการวางแผนพัฒนาเมืองและการจัดการที่อยู่อาศัยอย่างเป็นระบบในพื้นที่เทศบาลเมืองแม่โจ้ ซึ่งเป็นพื้นที่รองรับการขยายตัวของเมืองเชียงใหม่และมีการเติบโตของประชากรอย่างรวดเร็ว

ผลการดำเนินงานสำคัญ ได้แก่

- การจัดทำแผนแม่บทและผังการพัฒนาที่อยู่อาศัยระดับย่าน
- การพัฒนาดัชนีประเมินเมืองน่าอยู่ที่สอดคล้องกับบริบทชุมชน
- การจัดทำฐานข้อมูลระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) ที่มีความละเอียดและผ่านการตรวจสอบในระดับพื้นที่ เพื่อใช้เป็นข้อมูลสนับสนุนการกำหนดนโยบายและแผนพัฒนาท้องถิ่น

นอกจากนี้ โครงการยังส่งเสริมการมีส่วนร่วมของนักศึกษาและภาคส่วนในพื้นที่ในการเก็บรวบรวมข้อมูลและออกแบบพื้นที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมกับสังคมสูงวัย ก่อให้เกิดองค์ความรู้และเครื่องมือสำคัญสำหรับการพัฒนาเมืองน่าอยู่ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ต่อยอดได้ในอนาคตและความร่วมมือของชุมชน

2.3 โครงการกลไกการขับเคลื่อนเมืองเชียงใหม่ เพื่อยกระดับการเป็นเครือข่ายเมืองแห่งการเรียนรู้ขององค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) หรือ UNESCO

พื้นที่วิจัย: เทศบาลนครเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่
หัวหน้าโครงการ: ดร.สุดารัตน์ อุทธารัตน์ สังกัด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

วัตถุประสงค์โครงการ

1) เพื่อสังเคราะห์และประมวลผลศักยภาพการเป็นเครือข่ายเมืองแห่งการเรียนรู้ของเมืองเชียงใหม่ตามกรอบของ UNESCO
2) เพื่อยกระดับการทำงานร่วมกัน ผ่านการร่วมเรียนรู้ ร่วมออกแบบ ร่วมคิด (co-create) ของภาคีเครือข่ายการเรียนรู้สู่การพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน รวมทั้งผสานการทำงานร่วมกันของโครงการย่อยทั้ง 2 ผ่านประเด็นร่วม พื้นที่ร่วม กิจกรรมร่วม และ Stakeholder ร่วม
3) เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพเมืองเชียงใหม่ เพื่อยกระดับการเป็นเครือข่ายเมืองแห่งการเรียนรู้ของ UNESCO





ผลงานเด่นโครงการ

โครงการมุ่งพัฒนากลไกความร่วมมือเพื่อผลักดันเชียงใหม่สู่การเป็นเครือข่ายเมืองแห่งการเรียนรู้ของ UNESCO โดยอาศัยพลังความร่วมมือจากภาครัฐ ภาควิชาการ ภาคประชาสังคม และชุมชนท้องถิ่น

ผลการดำเนินงานสำคัญ ได้แก่

- การจัดทำร่างเอกสารเสนอขอเข้าร่วมเครือข่ายเมืองแห่งการเรียนรู้ของ UNESCO
- การพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อยกระดับการเป็นเมืองแห่งการเรียนรู้
- การพัฒนาเส้นทางการเรียนรู้เชื่อมโยงชุมชนสำคัญของเมืองเชียงใหม่

โครงการสามารถสร้างเครือข่ายความร่วมมือทั้งในรูปแบบทางการและไม่เป็นทางการ รวมถึงส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมเชิงปฏิบัติการและเทศกาลวัฒนธรรม เช่น เทศกาลยี่เป็ง ซึ่งช่วยให้ประชาชนเกิดความตระหนักและมีส่วนร่วมในการพัฒนาเมืองมากขึ้น

นอกจากนี้ ยังส่งเสริมการฟื้นฟูและต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น สร้างคุณค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจให้กับชุมชน และวางรากฐานการดำเนินงานผ่านเวที Chiang Mai city forum และ เวทีย่อยต่าง ๆ เพื่อเป็นกลไกกลางในการประสานความร่วมมือ และขับเคลื่อนเชียงใหม่สู่การเป็นเมืองแห่งการเรียนรู้อย่างยั่งยืน





2.4 โครงการการพัฒนาระบบและกลไกการบริหารจัดการเมืองแห่งการเรียนรู้บนพื้นที่เมืองพะเยา เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบบนพื้นฐาน BCG โมเดล

พื้นที่วิจัย: จังหวัดพะเยา
หัวหน้าโครงการ: รศ.ดร.ผณินทรา ธีรานนท์ สังกัด มหาวิทยาลัยพะเยา





วัตถุประสงค์โครงการ

1) เพื่อพัฒนากลไกการขับเคลื่อนเมืองแห่งการเรียนรู้บนพื้นที่เมืองพะเยา บนพื้นฐานความร่วมมือระหว่างภาคีเครือข่ายต่างๆ ประกอบด้วย มหาวิทยาลัยพะเยา องค์การบริหารส่วนจังหวัดพะเยา เทศบาลเมืองพะเยา เทศบาลตำบลในจังหวัดพะเยา สำนักพัฒนาฝีมือแรงงาน เรือนจำกลางจังหวัดพะเยา และภาคเอกชน บนพื้นฐานของหลักการ BCG โมเดล
2) เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนท้องถิ่นเป็นฐาน (Local Study) บนเส้นทางการเรียนรู้ที่พร้อมสร้างรายได้ (Phayao Learning Route) ฝั่งกว๊านตะวันออก
3) เพื่อพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้บนเส้นทางการเรียนรู้ที่พร้อมสร้างรายได้ (Phayao Learning Route) ฝั่งกว๊านตะวันออกบนพื้นฐานของหลักการ BCG โมเดล
4) เพื่อสร้างโมเดลการสร้างรายได้จากการเรียนรู้กิจกรรมในหลักสูตร “UP to Upskill / Reskill/ Newskill” 3 หลักสูตรที่ใช้ชุมชนท้องถิ่นเป็นฐาน (Local Study) บนพื้นฐานของ BCG โมเดล

ผลงานเด่นโครงการ

โครงการมุ่งยกระดับคุณภาพชีวิตแรงงานนอกระบบผ่านการพัฒนาทักษะ การเรียนรู้ตลอดชีวิต และการสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจบนหลัก BCG model และเมืองแห่งการเรียนรู้ของ UNESCO ได้เข้าเป็นสมาชิกเครือข่ายระดับโลกด้านเมืองแห่งการเรียนรู้ของยูเนสโก (The UNESCO Global Network of Learning Cities – GNLC) ประจำปี 2565 ที่ผ่านการพิจารณาขององค์การยูเนสโก โดยสถาบันการเรียนรู้ตลอดชีวิตของยูเนสโก (UNESCO Institute for Lifelong Learning: UIL) ประจำประเทศไทย ซึ่งเป็น 1 เมือง จาก 7 เมืองที่เป็นตัวแทนของประเทศไทย

ผลการดำเนินงานสำคัญ ได้แก่

- การพัฒนาหลักสูตร Reskill และ Upskill ที่เชื่อมโยงกับระบบการศึกษาของมหาวิทยาลัยพะเยา
- การพัฒนาแหล่งเรียนรู้บนหลัก BCG model
- การสร้างกระบวนการเรียนรู้แบบ Activity-based learning ที่เปิดโอกาสให้แรงงานนอกระบบสามารถพัฒนาทักษะอาชีพและสร้างรายได้

โครงการช่วยผลักดันให้เกิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน เครือข่ายผู้ประกอบการ และกลุ่มพลเมืองตื่นรู้ (Active citizen) ที่สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้และกิจกรรมสร้างสรรค์สู่ชุมชน โรงเรียน และสังคมในวงกว้าง อันเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้ในระยะยาว





2.5 โครงการการพัฒนาเมืองลำปางสู่เมืองแห่งการเรียนรู้จากฐานภูมิทางสังคมและวัฒนธรรม

พื้นที่วิจัย: ย่านท่ามะโอ และย่านสบตุ๋ย จังหวัดลำปาง
หัวหน้าโครงการ: ดร.ขวัญนภา สุขคร สังกัด มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

วัตถุประสงค์โครงการ

1) เพื่อพัฒนาระบบและกลไกในการพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้จากฐานภูมิทางสังคมวัฒนธรรมโดยกระบวนการมีส่วนร่วม
2) เพื่อพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ของเมือง (Learning Space) ในย่านเมืองสำคัญของลำปางในการยกระดับเศรษฐกิจท้องถิ่นและคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม
3) เพื่อสร้างแบรนด์อัตลักษณ์เมืองลำปางให้เป็นที่รู้จักและสร้างเสน่ห์ทางการท่องเที่ยว





ผลงานเด่นโครงการ

โครงการมุ่งขับเคลื่อนจังหวัดลำปางสู่การเป็นเมืองแห่งการเรียนรู้ โดยใช้ทุนทางสังคม วัฒนธรรม และอัตลักษณ์ท้องถิ่นเป็นฐานสำคัญในการพัฒนาผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

ผลการดำเนินงานสำคัญ ได้แก่

- การสร้างกลไกความร่วมมือของกลุ่มทอผ้า กลุ่มย้อมผ้า กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มท่องเที่ยวชุมชน และเครือข่ายภาคประชาชนในการร่วมพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้
- การพัฒนาแบรนด์อัตลักษณ์เมือง “ครั่งรักษ์ลำปาง”
- การจัดทำชุดองค์ความรู้เพื่ออธิบายอัตลักษณ์ของเมืองผ่านแนวคิด “5 ภูมิ” ได้แก่ ภูมิหลัง ภูมิวงศ์ ภูมิธรรม ภูมิปัญญา และภูมิเมือง

โครงการยังได้พัฒนาพื้นที่การเรียนรู้สำคัญในเขตเมือง ได้แก่ ย่านสบตุ๋ยและย่านท่ามะโอ พร้อมทั้งพัฒนาระบบฐานข้อมูล Open data และ Date catalog เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้สาธารณะของเมือง

นอกจากนี้ ยังมีการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ การยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชน และการสร้างรายได้ให้กับประชาชนในพื้นที่ ส่งผลให้ลำปางมีภาพลักษณ์ใหม่ในฐานะ “เมืองแห่งการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์บนฐานภูมิทางสังคมและวัฒนธรรม”







2.6 โครงการขอนแก่น: สู่การเป็นเมืองแห่งการเรียนรู้

พื้นที่วิจัย: เทศบาลนครขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น
หัวหน้าโครงการ: นายกังวาน เหล่าวิโรจนกุล สังกัด บริษัท ขอนแก่นพัฒนาเมือง (เคเคทีที) จำกัด

วัตถุประสงค์โครงการ

1) เพื่อพัฒนากลไกการขับเคลื่อนเมืองแห่งการเรียนรู้สู่ความยั่งยืน (Learning city) โดยความร่วมมือของภาคีเครือข่ายความรู้และวิทยากรในระดับพื้นที่
2) เพื่อพัฒนากระบวนการศึกษาท้องถิ่น (Local study) ที่นำไปสู่การสังเคราะห์เนื้อหาของท้องถิ่น (Local literature) ทำให้เกิดความร่วมมือทางสังคม ความภูมิใจในท้องถิ่น และนำไปสู่การต่อยอดผลิตภัณฑ์และการบริการในพื้นที่
3) เพื่อพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ (Learning space) ที่นำไปสู่การยกระดับเศรษฐกิจท้องถิ่นและคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม





ผลงานเด่นโครงการ

โครงการมุ่งสร้างกลไกการพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้ผ่านความร่วมมือระหว่างภาคเอกชน ภาครัฐ ภาควิชาการ และภาคประชาชน โดยใช้รูปแบบ “ขอนแก่นโมเดล” ซึ่งเป็นการขับเคลื่อนเมืองผ่านกลไกธุรกิจเพื่อสังคม (Social enterprise) เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาเมือง

ผลการดำเนินงานสำคัญ ได้แก่

- การพัฒนาย่านสร้างสรรค์และการจัดงาน Isan creative festival ซึ่งสามารถสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจให้แก่พื้นที่กว่า 162 ล้านบาท
- การพัฒนาหลักสูตร “ขอนแก่นศึกษา” เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการพัฒนาเมือง
- การส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนใน 27 ตำบล ควบคู่กับการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมสมัยใหม่

นอกจากนี้ โครงการยังมีบทบาทสำคัญในการผลักดันให้ขอนแก่นได้รับการยอมรับในฐานะเมืองแห่งการเรียนรู้ของ UNESCO และพัฒนาต้นแบบการบริหารจัดการเมืองที่ได้รับความสนใจและนำไปประยุกต์ใช้ในอีกหลายพื้นที่ทั่วประเทศรากฐานสำคัญของการพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้ในระยะยาว





2.7 โครงการเขตโขงนคร: กลไกความร่วมมือเพื่อยกระดับพื้นที่แห่งการเรียนรู้และเศรษฐกิจสร้างสรรค์

พื้นที่วิจัย: เทศบาลเมืองนครพนม จังหวัดนครพนม
หัวหน้าโครงการ: ผศ.ดร.กัญลยา มิขะมา สังกัด มหาวิทยาลัยนครพนม

วัตถุประสงค์โครงการ

1) เพื่อยกระดับทุนของเมืองสู่พิพิธภัณฑ์มีชีวิตเพื่อส่งเสริมเมืองแห่งการเรียนรู้และสร้างเศรษฐกิจ
2) เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ทักษะดิจิทัลสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มแก่ธุรกิจชุมชนและกิจกรรมท่องเที่ยวริมแม่น้ำโขง
3) สังเคราะห์กิจกรรมเรียนรู้ต้นแบบและความเป็นไปได้ในการพัฒนาและออกแบบยุทธศาสตร์และนโยบายสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาเทศบาลเมืองนครพนมให้เป็นเมืองแห่งการเรียนรู้
4) เพื่อประเมินผลกระทบทางสังคม (Social return on investment: SROI)



ผลงานเด่นโครงการ

โครงการมุ่งพัฒนาเมืองนครพนมบนฐานภูมิวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ท้องถิ่น โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ ในการยกระดับพื้นที่แห่งการเรียนรู้ ควบคู่กับการส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์จากทุนทางวัฒนธรรม ความเชื่อ และศรัทธาที่เป็นเอกลักษณ์ของเมือง

ผลการดำเนินงานสำคัญ ได้แก่

- การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากวัสดุอินทรีย์เหลือใช้จากพิธีกรรมบวงสรวงพญานาคในรูปแบบ Upcycling
- การพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ในโรงเรียนเกี่ยวกับการแปรรูปวัสดุเหลือใช้จากกิจกรรมทางวัฒนธรรม
- การจัดระเบียบการใช้ประโยชน์พื้นที่สาธารณะบริเวณลานพญานาคอย่างเป็นระบบ

นอกจากนี้ โครงการยังช่วยยกระดับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการและชุมชนด้านดิจิทัลเพื่อการท่องเที่ยว และสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน สถานศึกษาและประชาชน จนนำไปสู่กลไกการพัฒนาเมืองที่เชื่อมโยงเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และการเรียนรู้เข้าด้วยกันอย่างเป็นรูปธรรม







2.8 โครงการฉากทัศน์การจัดการและการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยบนที่ดินรัฐภายใต้บริบทความท้าทายของการพัฒนาเมืองในอนาคต: เทศบาลเมืองศรีสะเกษ

พื้นที่วิจัย: เทศบาลเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ
หัวหน้าโครงการ: ดร.นิโรธ ศรีมันตะ สังกัด มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

วัตถุประสงค์โครงการ

1) เพื่อศึกษาและจัดทำฐานข้อมูล: เพื่อศึกษาสถานการณ์ความต้องการด้านที่อยู่อาศัย ปัญหาการอยู่อาศัย และจัดทำฐานข้อมูลสารสนเทศ (GIS) ด้านที่อยู่อาศัยของเมืองศรีสะเกษ
2) เพื่อศึกษารูปแบบความร่วมมือ: เพื่อศึกษารูปแบบความร่วมมือในการยกระดับกลไกและส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการที่อยู่อาศัยของเมือง
3) เพื่อศึกษากระบวนการสังคม: เพื่อศึกษารูปแบบกระบวนการสังคมในการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยชุมชนบนที่ดินของรัฐของกลุ่มเปราะบางและผู้มีรายได้น้อย โดยเน้นที่ชุมชนพันทาใหญ่
4) เพื่อเสนอฉากทัศน์และตัวแบบ: เพื่อเสนอฉากทัศน์การพัฒนาเมืองและตัวแบบการพัฒนาที่อยู่อาศัยเพื่อแก้ไขปัญหาการอยู่อาศัยบนที่ดินของรัฐและที่ดินของภาคเอกชนในเขตเมือง





ผลงานเด่นโครงการ

โครงการมุ่งศึกษาสถานการณ์และแนวทางแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยของประชาชนที่อาศัยอยู่บนที่ดินของรัฐและพื้นที่สาธารณะ ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาฉากทัศน์และกลไกการจัดการที่เหมาะสมต่อการพัฒนาเมืองในอนาคต

ผลการดำเนินงานสำคัญ ได้แก่

- การสำรวจและจัดทำฐานข้อมูลด้านที่อยู่อาศัยของกลุ่มเปราะบางและผู้มีรายได้น้อย
- การจัดทำฐานข้อมูลเชิงพื้นที่ (GIS)
- การสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชน หน่วยงานภาครัฐ และสถาบันการศึกษา เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและกำหนดแนวทางแก้ไขที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่

โครงการช่วยสะท้อนสถานการณ์ปัญหาที่อยู่อาศัยของชุมชนเมืองอย่างเป็นระบบ ก่อให้เกิดข้อเสนอเชิงนโยบายและกลไกความร่วมมือระหว่างภาครัฐและประชาชนในการแก้ไขปัญหา พร้อมทั้งสร้างต้นแบบกระบวนการมีส่วนร่วมที่สามารถประยุกต์ใช้กับพื้นที่อื่นที่เผชิญปัญหาลักษณะเดียวกันได้





2.9 โครงการการจัดการขยะอาหารอย่างครบวงจรในเขตเทศบาลนครอุบลราชธานี บนฐานเศรษฐกิจสีเขียว

พื้นที่วิจัย: เทศบาลนครอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี
หัวหน้าโครงการ: ผศ.พัฒนศักดิ์ ปทุมวัน สังกัด มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

วัตถุประสงค์โครงการ

1) ศึกษาห่วงโซ่อุปทานของการจัดการขยะอาหาร เพื่อพัฒนาระบบและกลไกการจัดการขยะอาหารที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม
2) พัฒนาพื้นที่ต้นแบบและกลไกการจัดการขยะแบบครบวงจรในตลาดและร้านอาหาร บนหลักเศรษฐกิจสีเขียวโดยองค์ความรู้และนวัตกรรม
3) พัฒนากลไกในการจัดการขยะอาหารสู่เศรษฐกิจสีเขียวอย่างยั่งยืน



ผลงานเด่นโครงการ

โครงการพัฒนาระบบการจัดการขยะอาหารแบบครบวงจร โดยประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจสีเขียวและนวัตกรรมที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ เพื่อเปลี่ยนขยะอาหารให้เป็นทรัพยากรที่สามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์ได้

ผลการดำเนินงานสำคัญ ได้แก่

- การพัฒนานวัตกรรมถังขยะแยกน้ำออกจากขยะอาหาร
- การจัดตั้งฟาร์มต้นแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์จากหนอนแมลงวันลาย (Black soldier fly: BSF) ภายใต้แบรนด์ “GE for Earth”
- การพัฒนาระบบฐานข้อมูลและแผนที่ดิจิทัลสำหรับติดตามและรายงานผลการจัดการขยะอาหารแบบออนไลน์

โครงการสามารถสร้างเครือข่ายเกษตรกรผู้ใช้ประโยชน์จากขยะอาหาร พัฒนากลไกจับคู่ระหว่างผู้ก่อกำเนิดขยะอาหารกับผู้ใช้ประโยชน์ และก่อให้เกิดข้อตกลงความร่วมมือระหว่างร้านอาหารกับฟาร์มเลี้ยงหนอนโปรตีน BSF โดยสามารถจัดการขยะอาหารได้มากกว่า 12 ตัน ภายในระยะเวลาเพียง 4.5 เดือน

ผลสำเร็จดังกล่าวนำไปสู่การที่เทศบาลนครอุบลราชธานีเห็นชอบและนำแผนปฏิบัติการจัดการขยะอาหารและกลไกการบริหารจัดการที่พัฒนาขึ้นจากโครงการไปบรรจุไว้ในแผนพัฒนาท้องถิ่น







2.10 โครงการการสร้างระบบนิเวศน์ในทำงานร่วมกันของหน่วยราชการ ภาคอุตสาหกรรม และเกษตรกรรม ในการสร้างเมืองน่าอยู่ในห่วงโซ่อุปทานอย่างยั่งยืนมะพร้าวน้ำหอม จังหวัดราชบุรี โดยสร้างรูปแบบการใช้ประโยชน์จากของเหลือทิ้งจากเกษตรกรรมในการลดการปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากกิจกรรมในภาคอุตสาหกรรม

พื้นที่วิจัย: เทศบาลตำบลศรีดอนไผ่ และองค์การบริหารส่วนตำบลแพงพวย จังหวัดราชบุรี
หัวหน้าโครงการ: ผศ.ดร.รุ่งโรจน์ ปิยะภานุวัตน์ สังกัด มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี





วัตถุประสงค์โครงการ

1) ศึกษารวบรวมข้อมูลบริบท กิจกรรมทางเศรษฐกิจของอุตสาหกรรมมะพร้าวน้ำหอมที่ส่งผลต่อวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชน และผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ อำเภอดำเนินสะดวก และในจังหวัดราชบุรี เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมและแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจสีเขียว
2) ศึกษา วิเคราะห์ และพัฒนาห่วงโซ่อุปทานอย่างยั่งยืนของอุตสาหกรรมมะพร้าวน้ำหอมในระดับต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ และสร้างโอกาสเชิงพื้นที่และการมีส่วนร่วมระหว่างภาครัฐ เอกชน และสถาบันการศึกษาในพื้นที่อำเภอดำเนินสะดวก และในจังหวัดราชบุรี เพื่อพัฒนาเมืองเศรษฐกิจจากอุตสาหกรรมมะพร้าวน้ำหอมแบบยั่งยืน
3) รวบรวมองค์ความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรม ที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมมะพร้าวน้ำหอมตลอดห่วงโซ่อุปทานอย่างยั่งยืน รวมถึงทดสอบรูปแบบกระบวนการทางเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหาของเหลือจากอุตสาหกรรมมะพร้าวน้ำหอมเพื่อพัฒนารูปแบบเศรษฐกิจสีเขียวของอุตสาหกรรมมะพร้าวน้ำหอม ในพื้นที่ อำเภอดำเนินสะดวก และในจังหวัดราชบุรี
4) สร้างกลไกการขับเคลื่อนรูปแบบกิจกรรมที่สนับสนุนและส่งเสริมแนวทางการสร้างเศรษฐกิจสีเขียวของอุตสาหกรรมมะพร้าวน้ำหอมในพื้นที่อำเภอ

ดำเนินสะดวก และในจังหวัดราชบุรี ผ่านกลไกการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในพื้นที่ เพื่อเพิ่มสัดส่วนการใช้พลังงานหมุนเวียนในพื้นที่จากของเหลือใช้ในอุตสาหกรรมมะพร้าวน้ำหอม

5) สร้างรูปแบบกิจกรรมการลงทุนการแปรสภาพของเหลือใช้จากอุตสาหกรรมมะพร้าวน้ำหอม เพื่อส่งเสริมการเพิ่มสัดส่วนการใช้พลังงานหมุนเวียนของภาคอุตสาหกรรมในพื้นที่อำเภอดำเนินสะดวก และในจังหวัดราชบุรี ผ่านโมเดลฐานเศรษฐกิจสีเขียว

ผลงานเด่นโครงการ

โครงการมุ่งพัฒนารูปแบบการจัดการของเหลือทิ้งจากอุตสาหกรรมมะพร้าวน้ำหอม โดยการสร้างความร่วมมือระหว่างภาคเกษตรกรรม ภาคอุตสาหกรรม หน่วยงานภาครัฐ และสถาบันการศึกษา เพื่อยกระดับการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกในระดับพื้นที่

ผลการดำเนินงานสำคัญ ได้แก่

- การพัฒนากลไกความร่วมมือในการจัดการของเหลือทิ้งจากอุตสาหกรรมมะพร้าวน้ำหอม
- การถ่ายทอดองค์ความรู้และเทคโนโลยีการผลิตไบโอชาสู่เกษตรกร
- การพัฒนาต้นแบบการผลิตเชื้อเพลิงชีวภาพอัดแท่งจากเปลือกมะพร้าว ซึ่งช่วยเพิ่มมูลค่าให้กับวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรที่เคยเป็นภาระในการกำจัด

นอกจากนี้ โครงการยังได้จัดทำฐานข้อมูลปริมาณของเหลือทิ้งจากอุตสาหกรรมมะพร้าวน้ำหอมในพื้นที่ และแสดงให้เห็นศักยภาพในการพัฒนาธุรกิจพลังงานสะอาดจากชีวมวล (Biomass) อันเป็นต้นแบบของการพัฒนาเศรษฐกิจหมุนเวียนและเมืองคาร์บอนต่ำในระดับท้องถิ่น









2.11 โครงการเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเมืองอัจฉริยะ กรณีเทศบาลตำบลลำพญา จังหวัดนครปฐม

พื้นที่วิจัย: 1) เมืองพัทยา 2) เทศบาลนครขอนแก่น 3) เทศบาลเมืองตราด 4) เทศบาลเมืองปัตตานี 5) เทศบาลเมืองกระทุ่มแบน 6) เทศบาลเมืองสะเดา 7) เทศบาลเมืองตาคลี 8) เทศบาลเมืองสามพราน 9) เทศบาลตำบลแม่จัน 10) เทศบาลตำบลนางแล 11) เทศบาลตำบลลำพญา และ 12) เทศบาลตำบลน้ำแพร่พัฒนา

หัวหน้าโครงการ: รศ.ดร.ศุภวัฒนากร วงศ์ธนวสุ สังกัด มูลนิธิส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น

วัตถุประสงค์โครงการ

1) เพื่อรวบรวมเทคโนโลยี และนวัตกรรมในการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ รวมถึงถอดบทเรียนความรู้ ทักษะ ชุดความคิดแบบดิจิทัล (Digital Mindset) ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ถือว่า เป็นต้นแบบทางการพัฒนาเมืองอัจฉริยะในแต่ละด้าน
2) เพื่อพัฒนาโหนดการเรียนรู้ (Learning Node) ด้านการพัฒนาเมืองอัจฉริยะให้เป็นพื้นที่ต้นแบบ
3) เพื่อสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ (Network of Learning) นำสู่ชุมชนนักปฏิบัติ (Community of Pragmatic Practice) ในการพัฒนาเมืองอัจฉริยะน่าอยู่อย่างยั่งยืน





ผลงานเด่นโครงการ

โครงการมุ่งพัฒนาระบบข้อมูลเมืองเพื่อสนับสนุนการบริหารจัดการท้องถิ่นและการแก้ไขปัญหาสาธารณะอย่างมีประสิทธิภาพ โดยดำเนินงานในหลายพื้นที่ทั่วประเทศที่มีบริบทและความท้าทายด้านการพัฒนาเมืองแตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม ในการสังเคราะห์ผลงานวิจัยเด่นครั้งนี้ ได้คัดเลือกกรณีศึกษาของเทศบาลตำบลลำพญา จังหวัดนครปฐม ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีการประยุกต์ใช้ผลการวิจัยอย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะในการจัดการปัญหาน้ำท่วมและผลกระทบจากกิจกรรมการท่องเที่ยว

ผลการดำเนินงานสำคัญ ได้แก่

- การพัฒนาแพลตฟอร์มข้อมูลเมืองดิจิทัล (City Digital Data Platform: CDDP) เพื่อเป็นเครื่องมือสนับสนุนการบริหารจัดการเมือง
- การติดตามสถานการณ์ และการตัดสินใจของผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นบนฐานข้อมูล ที่ถูกต้อง โปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้ โดยเชื่อมโยงข้อมูลจากหลายภาคส่วนเข้าสู่ระบบเดียวกัน ช่วยให้การวิเคราะห์ปัญหาและการวางแผนพัฒนาพื้นที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

การนำระบบดังกล่าวมาใช้ในเทศบาลตำบลลำพญา ช่วยเพิ่มศักยภาพในการรับมือสถานการณ์ฉุกเฉิน ลดความซ้ำซ้อนในการทำงานของหน่วยงานภาครัฐ ลดข้อขัดแย้งระหว่างหน่วยงานกับประชาชน และสร้างความเชื่อมั่นต่อการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นอกจากนี้ ยังเป็นต้นแบบสำคัญของการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการพัฒนาเมืองอัจฉริยะในระดับท้องถิ่น ซึ่งสามารถต่อยอดและขยายผลสู่พื้นที่อื่นได้

2.12 โครงการการยกระดับเมืองอัจฉริยะ และเมืองน่าอยู่ผ่านการพัฒนาฐานข้อมูลเมือง นโยบาย และกลไกการทำงานระดับพื้นที่ กรณีศึกษาคลองผดุงกรุงเกษม

พื้นที่วิจัย: คลองผดุงกรุงเกษม กรุงเทพมหานคร
หัวหน้าโครงการ: นางสาวยุพิน ไชยสมภาร สังกัด บริษัท เออเบิน สตั้ดดี้ส์ แล็บ จำกัด





วัตถุประสงค์โครงการ

1) เพื่อพัฒนาฐานข้อมูลเมือง ในการวิเคราะห์ประเด็นปัญหา และการออกแบบนโยบายสาธารณะ เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานพัฒนาการใช้ข้อมูลในเมืองอัจฉริยะและเมืองน่าอยู่
2) เพื่อส่งเสริมศักยภาพการทำงานของหน่วยงานภาครัฐ ด้านการจัดการปัญหาเชิงพื้นที่ การบริการ และการสื่อสารนโยบาย เพื่อนำไปสู่การทำขับเคลื่อนและยกระดับเมืองอัจฉริยะ และเมืองน่าอยู่
3) เพื่อประยุกต์ใช้ดัชนีเมืองน่าอยู่ในการประเมินผลความสำเร็จของโครงการ การยกระดับเมืองอัจฉริยะ และเมืองน่าอยู่ผ่านการพัฒนาฐานข้อมูลเมือง นโยบาย และกลไกการทำงานระดับพื้นที่ กรณีศึกษาคลองผดุงกรุงเกษม

ผลงานเด่นโครงการ

โครงการมุ่งพัฒนาระบบฐานข้อมูลเมืองเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจและการวางแผนพัฒนาเมืองในระดับพื้นที่ โดยตอบโจทย์ปัญหาการขาดข้อมูลที่เป็นระบบและการเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงาน ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการบริหารจัดการเมืองของกรุงเทพมหานคร

ผลการดำเนินงานสำคัญ ได้แก่

- การพัฒนาชุดข้อมูลเมืองเชิงบูรณาการตามกรอบ Urban Monitoring Framework (UMF)
- การจัดทำชุดตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่
- การพัฒนาเครื่องมือสำหรับการจัดเก็บและวิเคราะห์ข้อมูล
- การจัดทำหลักสูตรพัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่สำนักงานเขตและแกนนำชุมชน ด้านการใช้ข้อมูลเพื่อการพัฒนาเมือง

โครงการสามารถยกระดับการทำงานของหน่วยงานและชุมชนจากการตัดสินใจบนฐานประสบการณ์สู่การใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ในการกำหนดทิศทางการพัฒนา พร้อมสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของข้อมูลให้แก่ชุมชน และวางรากฐานต้นแบบการพัฒนาเมืองที่สอดคล้องกับมาตรฐานเมืองอัจฉริยะ (Smart city) และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)



2.13 โครงการการพัฒนาพื้นที่ต้นแบบชุมชนริมคลองฝั่งธนบุรีด้วยเครือข่ายคลังสมองของพื้นที่และแผนผังภูมินิเวศเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจสีเขียวอย่างยั่งยืน

พื้นที่วิจัย: ชุมชนริมคลองฝั่งธนบุรี เขตภาษีเจริญ เขตจอมทอง เขตธนบุรี และ เขตทุ่งครุ - บางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร

หัวหน้าโครงการ: ดร.เบญจมาส โชติทอง ส้งกัด มูลนิธิสถาบันสิ่งแวดล้อมไทย

วัตถุประสงค์โครงการ

1) รวบรวมองค์ความรู้ พัฒนาข้อมูลฐาน และพัฒนากลไกเครือข่ายและเครื่องมือยุทธศาสตร์เพื่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสีเขียวบนฐานนิเวศสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมเกษตรสายคลองของชุมชนริมคลองฝั่งธนบุรี ด้วยกระบวนการความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคชุมชน-เอกชน และภาควิชาการ ทั้งในระดับชุมชน และระดับกลุ่มชุมชน
2) พัฒนาพื้นที่ต้นแบบการพัฒนาเมืองบนฐานเศรษฐกิจสีเขียวหรือพื้นที่กลาง เพื่อการเรียนรู้และจัดการห่วงโซ่อุปทาน ระหว่างผลผลิตและบริการที่มีศักยภาพของชุมชนริมคลองฝั่งธนบุรีกับความต้องการของผู้บริโภคในรูปแบบต่างๆ ที่สอดคล้องกับศักยภาพและความต้องการของชุมชน
3) พัฒนาแผนผังพัฒนาพื้นที่ โครงการสำคัญ (flagship projects) โมเดลธุรกิจ (business model) และข้อเสนอเชิงนโยบาย เพื่อนำเสนอต่อผู้เกี่ยวข้องเชิงนโยบายและภาคเอกชนผู้สนใจเพื่อการลงทุนเชิงโครงสร้างสนับสนุนการพัฒนาชุมชนริมคลองฝั่งธนบุรีบนฐานเศรษฐกิจสีเขียว
4) วิเคราะห์ระบบนิเวศเพื่อสนับสนุนการพัฒนาชุมชนบนฐานเศรษฐกิจสีเขียว เพื่อเสนอต่อหน่วยงานและภาคส่วนที่เกี่ยวข้องพิจารณาการพัฒนา และการจัดการระบบนิเวศเพื่อสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจสีเขียวของชุมชนริมคลองฝั่งธนบุรีอย่างยั่งยืน และสังเคราะห์บทเรียนจากปฏิบัติการ เพื่อพัฒนาแนวทางในการขยายผลการดำเนินงานทั้งเชิงนโยบายและการปฏิบัติในพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป







ผลงานเด่นโครงการ

โครงการมุ่งส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจสีเขียวบนฐานทรัพยากรท้องถิ่น ภูมิปัญญาชุมชน และระบบนิเวศริมคลอง โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมและองค์ความรู้เชิงพื้นที่เป็นกลไกสำคัญในการสร้างความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

ผลการดำเนินงานสำคัญ ได้แก่

- การจัดตั้ง “เครือข่ายคลังสมองพื้นที่” ที่เชื่อมโยงนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ หน่วยงานกรุงเทพมหานคร และชุมชนเข้าด้วยกัน
- การพัฒนาแผนผังภูมินิเวศ (Ecological mapping) เพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนาพื้นที่
- การจัดทำฐานข้อมูลเศรษฐกิจสีเขียวระดับชุมชน

โครงการช่วยให้ชุมชนสามารถเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย และยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนผ่านช่องทางการตลาดทั้งออนไลน์และออฟไลน์ พร้อมทั้งรักษาอัตลักษณ์วัฒนธรรมริมคลองและสร้างรูปแบบเศรษฐกิจ ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม อันเป็นต้นแบบสำคัญของการพัฒนาเมืองบนฐานภูมินิเวศและความร่วมมือของชุมชน

2.14 โครงการเมืองแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ลาดกระบัง: เมืองพิเศษแห่งการเรียนรู้สามนิเวศ

พื้นที่วิจัย: เขตลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร
หัวหน้าโครงการ: รศ.ดร.จรสวรรณ โกยวานิช สังกัด สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

วัตถุประสงค์โครงการ

1) ทบทวนและวิเคราะห์สถานการณ์ของการจัดการองค์ความรู้ จัดการพื้นที่เรียนรู้ การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ และการจัดการนักจัดการเรียนรู้ของพื้นที่เขตลาดกระบัง ในด้านการจัดการน้ำและเกษตรกรรม การจัดการวัฒนธรรมและสังคม และด้านการพัฒนาและเมืองของพื้นที่
2) ทบทวนและวิเคราะห์ศักยภาพและข้อจำกัดของนิเวศของห่วงโซ่ระหว่างอุปสงค์และอุปทานที่เกี่ยวกับการเกษตรกรรม การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการสร้างผู้ประกอบการรุ่นใหม่
3) สร้างกระบวนการการเรียนรู้ทางสังคมในพื้นที่ลาดกระบังในการจัดการองค์ความรู้ จัดการพื้นที่เรียนรู้ การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ และการจัดการนักจัดการเรียนรู้
4) สังเคราะห์และออกแบบการสร้างแพลตฟอร์มและแผนที่ของฐานเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านการจัดการน้ำและเกษตรกรรม การจัดการวัฒนธรรมและสังคม และการบ่มเพาะการสร้างผู้ประกอบการรุ่นใหม่ของพื้นที่
5) ออกแบบร่วมกันในการประชาสัมพันธ์กิจกรรมของการเรียนรู้ของพื้นที่ลาดกระบัง
6) สร้างกลไกการการขับเคลื่อนจากการเชื่อมโยงภาคีการพัฒนาหลายภาคส่วน เช่น หน่วยงานของรัฐ สถาบันการศึกษา ภาคเอกชน กลุ่มประชาสังคม โดยมีเป้าหมายหลักในการสร้างเมืองแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต





ผลงานเด่นโครงการ

โครงการมุ่งสร้างระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตของเมือง โดยใช้สถาบันการศึกษา ชุมชน และทุนทางวัฒนธรรม เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชน ภายใต้แนวคิด “สามนิเวศ” ที่เชื่อมโยงองค์ความรู้เข้ากับการพัฒนาคุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจท้องถิ่น

ผลการดำเนินงานสำคัญ ได้แก่

- การพัฒนาชุดสื่อการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นหัวตะเข้ทั้งในรูปแบบออนไลน์และออฟไลน์
- การจัดตั้งพื้นที่ทดลองเรียนรู้ (Community lab) สำหรับนักเรียน นักศึกษา และชุมชน
- การใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อยกระดับการสื่อสารและการประชาสัมพันธ์พื้นที่

โครงการมีส่วนสำคัญในการผลักดัน “ตลาดหัวตะเข้” ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวและแหล่งเรียนรู้ที่มีชื่อเสียง สร้างรายได้ให้แก่ชุมชน เสริมสร้างความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ท้องถิ่น และก่อให้เกิดต้นแบบการจัดการความรู้ที่สามารถเชื่อมโยงจากชุมชนสู่สถานศึกษาและสาธารณะได้อย่างเป็นรูปธรรม

2.15 โครงการการพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้ทางด้านการออกแบบเพื่อทุกคนของเทศบาลเมืองแสนสุข จังหวัดชลบุรี

พื้นที่วิจัย: เทศบาลเมืองแสนสุข จังหวัดชลบุรี
หัวหน้าโครงการ: รศ.ดร.นวลวรรณ ทวยเจริญ สังกัด มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

วัตถุประสงค์โครงการ

1) เพื่อสร้างกลไกความร่วมมือระหว่างเทศบาลเมืองแสนสุข จังหวัดชลบุรี ภาคีครือข่าย และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
2) เพื่อสร้างนิเวศการเรียนรู้ของเมือง (City learning ecology) ของเทศบาลเมืองแสนสุข จังหวัดชลบุรี โดยประกอบไปด้วย การศึกษาองค์ความรู้ทางด้านการออกแบบ เพื่อทุกคนที่เกิดขึ้นจากการศึกษาท้องถิ่น (Local study) ของเทศบาลเมืองแสนสุข จังหวัดชลบุรี การจัดกิจกรรมการเรียนรู้และกระบวนการถ่ายทอดความรู้ทางด้านการออกแบบเพื่อทุกคนของเทศบาลเมืองแสนสุข จังหวัดชลบุรี และการสร้างพื้นที่การเรียนรู้ (Learning Space) ทางด้านการออกแบบเพื่อทุกคนของเทศบาล เมืองแสนสุข จังหวัดชลบุรี
3) เพื่อการนำองค์ความรู้การออกแบบเพื่อทุกคนไปสู่การสร้างคุณค่าและโอกาสต่อผู้คนในเมือง (City branding)





ผลงานเด่นโครงการ

โครงการมุ่งสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ด้านการออกแบบเพื่อคนทั้งมวล (Universal design: UD) เพื่อรองรับสังคมสูงวัยและส่งเสริมการเข้าถึงพื้นที่สาธารณะอย่างเท่าเทียม โดยครอบคลุมพื้นที่ 25 ชุมชนในเขตเทศบาลเมืองแสนสุข

ผลการดำเนินงานสำคัญ ได้แก่

- การนำองค์ความรู้ด้าน Universal design ไปประยุกต์ใช้ในการออกแบบและปรับปรุงพื้นที่สาธารณะ
- การพัฒนาและถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่ประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- การส่งเสริมกิจกรรมพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ
- การปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้ใช้รถเข็นและผู้สูงอายุ

โครงการมีส่วนสำคัญในการสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับการออกแบบที่เป็นธรรมสำหรับทุกคน และเป็นต้นแบบของการพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้ที่คำนึงถึงความเท่าเทียม การเข้าถึง และคุณภาพชีวิตของประชาชนทุกกลุ่มวัย





2.16 โครงการการวิจัยเชิงบูรณาการเพื่อขับเคลื่อนสถาบันการเรียนรู้ของคนทุกช่วงวัย จังหวัดระยอง โดยความร่วมมือขององค์การบริหารส่วนจังหวัดระยองและภาคีเครือข่าย ระยะที่ 3 กระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรลุ่มน้ำสู่การพัฒนาเมือง พื้นที่นำร่อง เทศบาลตำบลปากน้ำประแส

พื้นที่วิจัย: เทศบาลตำบลปากน้ำประแส จังหวัดระยอง
หัวหน้าโครงการ: นายยิ่งยง ปุณโณปถัมภ์ สังกัด สถาบันอาศรมศิลป์





วัตถุประสงค์โครงการ

1) เพื่อต่อยอดกลไกความร่วมมือของ “สถาบันการเรียนรู้ของคนทุกช่วงวัย จังหวัดระยอง (Rayong Inclusive Learning Academy - RILA)” โดยองค์การบริหารส่วนจังหวัดระยองและภาคีเครือข่าย เพื่อพัฒนาระบบนิเวศการเรียนรู้ด้านทรัพยากรลุ่มน้ำนำร่อง ปากน้ำประแส และขับเคลื่อนจังหวัดระยองสู่การเป็นเมืองแห่งการเรียนรู้ บนฐานการพัฒนาอย่างยั่งยืน
2) เพื่อสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการออกแบบและพัฒนานิเวศการเรียนรู้ของเมือง พื้นที่ปากน้ำประแสผ่านการสร้างนักจัดการการเรียนรู้ในเมือง (City learning administrator) กระบวนการศึกษาท้องถิ่น (Local study) และ กระบวนการมีส่วนร่วมในการออกแบบเมือง (Participatory urban design) เพื่อเชื่อมโยงการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้ (Learning space) บนฐานทรัพยากรและทุนในพื้นที่สู่การพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้ด้านทรัพยากรลุ่มน้ำ เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างยั่งยืน







ผลงานเด่นโครงการ

โครงการมุ่งสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ของเมืองผ่านความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ โดยใช้กระบวนการห้องปฏิบัติการเมืองแห่งการเรียนรู้ (Learning city lab) ผสานกับห้องปฏิบัติการทางสังคม (Social lab) และการคิดเชิงออกแบบ (Design thinking) เพื่อพัฒนาศักยภาพคนและชุมชนบนฐานทรัพยากรท้องถิ่น

ผลการดำเนินงานสำคัญ ได้แก่

- การสร้างกลไกความร่วมมือระหว่างชุมชน สถานศึกษา ภาคเอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการออกแบบทิศทางการพัฒนาเมือง
- การยกระดับการท่องเที่ยวชุมชน
- การต่อยอดอาชีพดั้งเดิมสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการที่เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจการท่องเที่ยว

นอกจากนี้ โครงการยังช่วยสร้างเครือข่ายผู้ประกอบการท้องถิ่น โฮมสเตย์ ร้านอาหาร และไกด์ชุมชน ตลอดจนเสริมศักยภาพแกนนำชุมชนให้สามารถร่วมกำหนดแผนพัฒนาท้องถิ่นและขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองได้ด้วยตนเอง

2.17 โครงการการสร้างกลไกเชิงพื้นที่แบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาย่านเมืองเก่าเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี เพื่อยกระดับคุณภาพเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมสู่เมืองอัจฉริยะ

พื้นที่วิจัย: เทศบาลนครสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี
หัวหน้าโครงการ: ผศ.ดร.นรา พงษ์พานิช สังกัด มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

วัตถุประสงค์โครงการ

1) เพื่อพัฒนากลไกสร้างสรรค์และขับเคลื่อนเชิงพื้นที่สำหรับย่านเมืองเก่าเทศบาลนครสุราษฎร์ธานีผ่านการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง
2) เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและศักยภาพในย่านเมืองเก่าเทศบาลนครสุราษฎร์ธานีผ่านการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง
3) เพื่อเสนอแนวทางการยกระดับคุณภาพเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมสำหรับย่านเมืองเก่าเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี เมืองอัจฉริยะผ่านการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง










ผลงานเด่นโครงการ

โครงการมุ่งพัฒนาย่านเมืองเก่าบ้านดอนผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อยกระดับเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของพื้นที่ พร้อมทั้งวางรากฐานสู่การเป็นเมืองอัจฉริยะที่มีอัตลักษณ์และคุณภาพชีวิต ที่ดี

ผลการดำเนินงานสำคัญ ได้แก่

- การสร้างการตื่นตัวและการรวมกลุ่มของแกนนำชุมชนในการขับ เคลื่อนการพัฒนาย่านเมืองเก่า
- การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานพื้นที่
- การนำผลการวิจัยไปใช้ประกอบการตัดสินใจของผู้บริหารท้องถิ่นในการวางแผนพัฒนาเมือง

โครงการยังช่วยสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจให้แก่ผู้ประกอบการรุ่นใหม่ ทั้งในรูปแบบคาเฟ่ ร้านอาหาร โฮสเทล และธุรกิจสร้างสรรค์อื่น ๆ ส่งผลให้ย่านเมืองเก่ากลับมามีชีวิตชีวา และเกิดการเชื่อมโยงระหว่างการอนุรักษ์มรดกทางวัฒ นธรรมกับการพัฒนาเศรษฐกิจของเมืองอย่างสมดุล

2.18 โครงการทะเลสาบสงขลานิเวศแห่งการเรียนรู้สู่เมืองมรดกโลก

พื้นที่วิจัย: อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง
หัวหน้าโครงการ: นางสาววิจิตรา อมรวิริยะชัย สังกัดมหาวิทยาลัยทักษิณ

วัตถุประสงค์โครงการ

1) เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ทะเลสาบสงขลาในพื้นที่เมืองปากพะยูนบนฐานชุมชน ด้วยการเรียนรู้หลักสูตรท้องถิ่นในรูปแบบออนไซต์และออนไลน์ สู่การเรียนรู้ตลอดชีวิตของคนทุกช่วงวัย โดยเฉพาะคนในกลุ่มชาวประมง นักเรียน และผู้ประกอบการ
2) เพื่อยกระดับการจัดการพื้นที่การเรียนรู้ด้วยกลไกตลาดกลางสัตว์น้ำชุมชนสร้างแบรนด์เมือง “คนเลสาบเมืองปากพะยูน” สู่เศรษฐกิจเกื้อกูลเชิงสร้างสรรค์
3) เพื่อยกระดับการจัดการทะเลสาบสงขลาด้วยกลไกคณะกรรมการสภาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาขับเคลื่อนธรรมนูญทะเลสาบสงขลาเข้าสู่แผนยุทธศาสตร์จังหวัดพัทลุงและและแผนพัฒนาทะเลสาบสงขลาภาคประชาชน



ผลงานเด่นโครงการ

โครงการมุ่งสร้างกระบวนการเรียนรู้และเครือข่ายความร่วมมือของชุมชนบนฐานวิถีชีวิตพหุวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อยกระดับพื้นที่สู่การเป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีคุณค่า



ผลการดำเนินงานสำคัญ ได้แก่

- การรื้อฟื้นตลาดชุมชนวิถีดั้งเดิมภายใต้แนวคิด “100 เมนูอาหารจากหัวใจ”
- การฟื้นฟูภูมิปัญญาด้านอาหารพื้นถิ่น
- การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชน วัด โรงเรียน และภาคส่วนต่าง ๆ ในพื้นที่

โครงการช่วยสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน ส่งเสริมเศรษฐกิจท้องถิ่น และยกระดับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับอาหาร ประเพณี และวิถีชีวิตริมทะเลสาบสงขลา พร้อมทั้งสร้างพื้นที่การเรียนรู้ที่ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรม





2.19 โครงการเสริมสร้างศักยภาพให้ชุมชนบริหารจัดการลดการปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจกด้วยการผลิตน้ำประปาจากน้ำฝน

พื้นที่วิจัย: ตำบลบ้านขาว อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา
หัวหน้าโครงการ: นางพัทธนันท์ นาถพินิจ สังกัด สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (วว.)

วัตถุประสงค์โครงการ

1) เพื่อพัฒนาแพลตฟอร์มการลดการปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากการผลิตน้ำประปาจากน้ำฝน
2) เพื่อพัฒนารูปแบบธุรกิจเชิงนิเวศ (Eco-business) ในการสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐเอกชน และชุมชนในการจัดหาน้ำที่สะอาดให้กับชุมชน
3) เพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือในระดับพื้นที่ นำไปสู่การขยายผลการจัดการน้ำที่สะอาดให้กับชุมชน



ผลงานเด่นโครงการ

โครงการมุ่งแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำอุปโภคบริโภคของชุมชน พร้อมลดการปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจก ผ่านการพัฒนาระบบผลิตน้ำประปาจากน้ำฝนที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่และสามารถดำเนินการได้โดยชุมชน

ผลการดำเนินงานสำคัญ ได้แก่

- การพัฒนาต้นแบบระบบผลิตน้ำประปาจากน้ำฝนโดยไม่ใช้สารเคมี
- การสร้างองค์ความรู้ด้านการจัดการน้ำสะอาดให้แก่ชุมชน
- การจัดตั้งกลไกความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานรัฐ และประชาชนในการบริหารจัดการน้ำ

โครงการช่วยเพิ่มการเข้าถึงน้ำดื่มสะอาด ลดค่าใช้จ่ายของครัวเรือน และสร้างความเชื่อมั่นต่อเทคโนโลยี ที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตของชุมชน ขณะเดียวกันยังเป็นต้นแบบที่สามารถขยายผลไปสู่พื้นที่อื่นที่ประสบปัญหาขาดแคลนน้ำในลักษณะเดียวกันได้









2.20 โครงการการวางผังเมือง วางแผนอนาคต: ยะลาเมืองแห่งการเรียนรู้ร่วมระหว่างผู้คนหลากหลายวัฒนธรรม

พื้นที่วิจัย: เทศบาลเมืองยะลา จังหวัดยะลา
หัวหน้าโครงการ: รศ.ฤทธิรงค์ จิวากานนท์ สังกัด จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วัตถุประสงค์โครงการ

1) ศึกษาการเปลี่ยนแปลงของผังเมืองในพื้นที่เทศบาลเมืองยะลา ทั้งในเชิงกายภาพ และความสัมพันธ์ของผู้คนในพื้นที่กับการเปลี่ยนแปลงของเมือง
2) ศึกษาแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่เทศบาลเมืองยะลา จากการสังเคราะห์ข้อมูลเรื่องผังเมืองยะลาและจากประสบการณ์ของผู้คนในเมือง
3) สร้างกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องผังเมืองยะลา เพื่อธำรงคุณลักษณ์ที่ดีของเมือง และสร้างความภาคภูมิใจของคนในพื้นที่





ผลงานเด่นโครงการ

โครงการมุ่งศึกษาพัฒนาการของเมืองยะลาในมิติทางกายภาพ สังคม และวัฒนธรรม เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของคนหลากหลายกลุ่ม และพัฒนาแนวทางการวางแผนเมืองที่สอดคล้องกับอัตลักษณ์ของพื้นที่ในระยะยาว

ผลการดำเนินงานสำคัญ ได้แก่

- การยกระดับเครือข่ายการเรียนรู้ “Yala story” ให้ครอบคลุมเยาวชน ผู้ประกอบการรุ่นใหม่ และสถานศึกษา
- การสร้างเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้สำหรับประชาชนหลากหลายกลุ่ม
- การนำกระบวนการจัดการความรู้ไปขยายผลในสถานศึกษาและชุมชน

โครงการยังช่วยเสริมศักยภาพทีมวิจัยและเครือข่ายภาคีในพื้นที่ให้สามารถขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองได้อย่างต่อเนื่อง ตลอดจนส่งเสริมการใช้ทุนทางสังคม วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานสำคัญในการพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทพหุวัฒนธรรมของจังหวัดยะลา







3.



องค์ความรู้จากงานวิจัย

องค์ความรู้จากงานวิจัย

โครงการวิจัยที่มีผลลัพธ์โดดเด่นและมีศักยภาพต่อยอดเป็นต้นแบบการพัฒนาเมืองน่าทั่วประเทศจำนวน 20 โครงการ ไม่ได้สร้างเพียงองค์ความรู้ใหม่ แต่ยังสะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาเมืองน่าอยู่ที่ยั่งยืนต้องทำงานพร้อมกันหลายมิติ เนื้อหาในบทนี้สังเคราะห์องค์ความรู้ที่เกิดขึ้นออกเป็น 4 ประเด็นหลัก ได้แก่ สิ่งแวดล้อมเมือง สุขภาวะและความเป็นอยู่ที่ดี วัฒนธรรมและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และเครื่องมือและกลไกการพัฒนาเมืองโดยแต่ละประเด็นนำเสนอทั้งสิ่งที่ค้นพบและข้อพึงระวัง สำหรับการนำไปใช้จริงในบริบทท้องถิ่น



3.1 สิ่งแวดล้อมเมือง

จากการสังเคราะห์โครงการเด่นด้านสิ่งแวดล้อมเมือง พบว่า แม้แต่ละพื้นที่มีเป้าหมายและบริบทการพัฒนาที่แตกต่างกัน ทั้งในด้านการจัดการของเสีย การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ การลดการปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจก และการพัฒนาห่วงโซ่อุปทานสีเขียว แต่โครงการวิจัยส่วนใหญ่สะท้อนแนวคิดร่วมกันว่าการพัฒนาเมืองน่าอยู่ด้านสิ่งแวดล้อมไม่ควรมุ่งเน้นเพียงการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมเท่านั้น หากแต่ต้องสามารถสร้างคุณค่าทางเศรษฐกิจ สังคม และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนควบคู่กันไป

องค์ความรู้ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานสามารถจำแนกได้เป็น 4 ประเด็นสำคัญ ได้แก่ (1) การจัดการของเสียและทรัพยากรหมุนเวียน (2) การพัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ (3) การสร้างเครือข่ายและกลไกความร่วมมือ และ (4) การพัฒนาฐานข้อมูลเพื่อสนับสนุนการบริหารจัดการและการตัดสินใจ เชิงนโยบาย

1. การจัดการของเสียและทรัพยากรหมุนเวียน

งานวิจัยหลายโครงการแสดงให้เห็นว่า ของเสียจากภาคเกษตรกรรม ภาคธุรกิจ และกิจกรรมในชีวิตประจำวัน สามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์และสร้างมูลค่าเพิ่มได้ผ่านแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular economy) ตัวอย่างเช่น การนำเปลือกมะพร้าวน้ำหอมมาพัฒนาเป็นเชื้อเพลิงชีวมวลและไบโอชา การจัดการขยะอาหารด้วยหนอนแมลงวันลาย (BSF) และการเชื่อมโยงของเสียจากภาคธุรกิจโรงแรมเข้าสู่ระบบการใช้ประโยชน์ในภาคเกษตรกรรม

องค์ความรู้ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การจัดการของเสียไม่ควรถูกมองเป็นเพียงภาระในการกำจัด แต่สามารถพัฒนาเป็นทรัพยากรที่สร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ ลดต้นทุนการผลิต และลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมได้ในเวลาเดียวกัน โดยเฉพาะเมื่อมีการเชื่อมโยงผู้ผลิตของเสีย ผู้ใช้ประโยชน์ และผู้ประกอบการในพื้นที่เข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ



2. การพัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่

งานวิจัยเกี่ยวกับเทคโนโลยีที่ประสบความสำเร็จในการนำไปใช้จริง มักเป็นเทคโนโลยีที่ได้รับการออกแบบให้สอดคล้องกับบริบททางกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคมของพื้นที่ ไม่จำเป็นต้องเป็นเทคโนโลยี ที่ซับซ้อนหรือใช้เงินลงทุนสูง ตัวอย่างเช่น ชุดผลิตน้ำประปาจากน้ำฝนสำหรับพื้นที่ที่ประสบปัญหาการขาดแคลนน้ำดื่ม หรือระบบจัดการขยะอาหารที่ออกแบบให้เหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศร้อนชื้นของประเทศไทย

แนวทางดังกล่าวช่วยให้ชุมชนสามารถเรียนรู้ ดูแลรักษา และบริหารจัดการระบบได้ด้วยตนเอง ส่งผลให้เกิดการขยายผลและการใช้ประโยชน์อย่างต่อเนื่องหลังสิ้นสุดโครงการวิจัย



3. การสร้างเครือข่ายและกลไกความร่วมมือ

งานวิจัยด้านสิ่งแวดล้อมเมืองส่วนใหญ่สะท้อนให้เห็นว่า การแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมไม่สามารถดำเนินการได้โดยหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง แต่ต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาการ และภาคประชาชน

หลายโครงการได้พัฒนากลไกความร่วมมือในรูปแบบเครือข่าย การจัดทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) และเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ส่งผลให้เกิดการเชื่อมโยงทรัพยากร ความรู้ และการลงทุนร่วมกันในพื้นที่ อาทิ ความร่วมมือระหว่างธุรกิจโรงแรมกับชุมชนท้องถิ่น เครือข่ายผู้ประกอบการ ร้านอาหาร เกษตรกร และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการขยะอาหาร หรือความร่วมมือระหว่างภาคเกษตรกรรมและภาคอุตสาหกรรมในการใช้ประโยชน์จากวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร



4. การพัฒนาฐานข้อมูลเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจ

อีกหนึ่งองค์ความรู้สำคัญที่ปรากฏร่วมกันในหลายโครงการ คือ การพัฒนาระบบฐานข้อมูลและแพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อสนับสนุนการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมเมือง โดยมีการรวบรวมข้อมูลปริมาณของเสีย การติดตามการไหลเวียนของทรัพยากร การประเมินคาร์บอนฟุตพริ้นท์ และการเชื่อมโยงข้อมูลห่วงโซ่อุปทาน สีเขียวเข้าสู่ระบบกลาง

ฐานข้อมูลเหล่านี้ช่วยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคธุรกิจ และชุมชน สามารถใช้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจ วางแผนการลงทุน และกำหนดมาตรการด้านสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น รวมทั้งเป็นเครื่องมือสำคัญในการติดตามผลและประเมินผลกระทบจากการดำเนินงานในระยะยาว

ข้อค้นพบ

ผลการสังเคราะห์ชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาเมืองน่าอยู่ด้านสิ่งแวดล้อมที่ประสบความสำเร็จจำเป็นต้องดำเนินการอย่างบูรณาการ ทั้งด้านการจัดการทรัพยากร เทคโนโลยี กลไกความร่วมมือ และระบบข้อมูล โดยมีเป้าหมายร่วมกันในการเปลี่ยนปัญหาสิ่งแวดล้อมให้เป็นโอกาสในการพัฒนาเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่

นอกจากนี้ ความสำเร็จของโครงการไม่ได้ขึ้นอยู่กับเทคโนโลยีเพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับการมีผู้นำในพื้นที่ที่เข้มแข็ง การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และการออกแบบกลไกที่สามารถดำเนินงานต่อได้หลังสิ้นสุดโครงการวิจัย

3.2 สุขภาวะและความเป็นอยู่ที่ดี

จากการสังเคราะห์โครงการเด่นด้านสุขภาวะและความเป็นอยู่ของประชาชน พบว่า การพัฒนาเมืองน่าอยู่ในมิตินี้ไม่ได้มุ่งเน้นเพียงการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในเชิงกายภาพเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงการสร้างความมั่นคงทางสังคม การลดความเหลื่อมล้ำ การพัฒนาศักยภาพของคนในพื้นที่ และการเสริมสร้างกลไกการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดทิศทางการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง

งานวิจัยหลายโครงการสะท้อนให้เห็นว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนจำเป็นต้องตั้งอยู่บนฐานข้อมูลที่ถูกต้องและสะท้อนสภาพปัญหาที่แท้จริงของพื้นที่ ควบคู่กับการเปิดโอกาสให้ประชาชน ชุมชน และภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเข้ามามีบทบาทร่วมในกระบวนการพัฒนา ตั้งแต่การระบุปัญหา การวิเคราะห์สถานการณ์ การออกแบบแนวทางแก้ไข ตลอดจนการติดตามผลการดำเนินงาน

องค์ความรู้ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานสามารถจำแนกได้เป็น 3 ประเด็นสำคัญ ได้แก่ (1) การพัฒนาฐานข้อมูลและองค์ความรู้เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น (2) การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต และ (3) การพัฒนาศักยภาพคนและเครือข่ายในพื้นที่

1. การพัฒนาฐานข้อมูลและองค์ความรู้เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น



งานวิจัยเกือบทุกโครงการได้ใช้ข้อมูลเป็นเครื่องมือสำคัญในการทำความเข้าใจปัญหาและศักยภาพของพื้นที่ โดยเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มเปราะบาง คุณภาพที่อยู่อาศัย สภาพแวดล้อมชุมชน และคุณภาพชีวิตของประชาชน

หลายโครงการได้พัฒนาฐานข้อมูลและเครื่องมือสนับสนุนการตัดสินใจที่สำคัญ อาทิ ฐานข้อมูลสภาพปัญหาที่อยู่อาศัยของกลุ่มเปราะบางในเขตเมือง ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) ดัชนีเมืองน่าอยู่ และฐานข้อมูลชุมชนที่เชื่อมโยงข้อมูลด้านกายภาพ สังคม และเศรษฐกิจเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้หน่วยงานท้องถิ่นสามารถมองเห็นปัญหาเชิงพื้นที่ได้ชัดเจนมากขึ้น และสามารถกำหนดมาตรการหรือแผนพัฒนาที่ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างตรงจุด

องค์ความรู้ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ (Evidence-based development) ในการพัฒนาเมือง ซึ่งช่วยลดข้อจำกัดของการตัดสินใจที่อาศัยเพียงประสบการณ์หรือการรับรู้ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

2. การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต



งานวิจัยหลายโครงการชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนไม่สามารถขับเคลื่อนด้วยกลไกภาครัฐเพียงฝ่ายเดียว แต่ต้องอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามาเป็นเจ้าของกระบวนการพัฒนาอย่างแท้จริง

กระบวนการมีส่วนร่วมที่ปรากฏในหลายพื้นที่ครอบคลุมตั้งแต่การสำรวจข้อมูลชุมชน การจัดเวทีสะท้อนปัญหา การร่วมวิเคราะห์สถานการณ์ การจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบาย และการร่วมออกแบบแผนพัฒนาท้องถิ่น ส่งผลให้ประชาชนเกิดความเข้าใจต่อปัญหาของตนเอง มีความรู้สึกเป็นเจ้าของ และพร้อมเข้ามามีบทบาทในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่

นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมยังช่วยให้เกิดการบูรณาการองค์ความรู้จากหลายภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาควิชาการ ภาคประชาสังคม และภาคประชาชน ทำให้แนวทางการพัฒนาที่เกิดขึ้นมีความเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่และมีโอกาสได้รับการยอมรับและนำไปใช้ประโยชน์จริงมากขึ้น

3. การพัฒนาศักยภาพคนและเครือข่ายในพื้นที่



อีกหนึ่งองค์ความรู้สำคัญที่ปรากฏอย่างต่อเนื่องในหลายโครงการ คือ การพัฒนาศักยภาพของคน ในพื้นที่ให้สามารถเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนการพัฒนาได้ด้วยตนเองในระยะยาว งานวิจัยหลายโครงการไม่ได้มุ่งเน้นเพียงการสร้างองค์ความรู้หรือข้อเสนอเชิงนโยบาย แต่ให้ความสำคัญกับการสร้างผู้นำชุมชน เครือข่ายการเรียนรู้ กลุ่มเยาวชน และบุคลากรท้องถิ่น ที่สามารถนำองค์ความรู้ไปประยุกต์ใช้และขยายผลต่อได้ โดยเฉพาะการพัฒนาคนรุ่นใหม่ให้เข้ามามีบทบาทในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชน การสร้างพื้นที่เรียนรู้ร่วมกัน และการส่งเสริมให้เกิดเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชนและหน่วยงานต่าง ๆ

แนวทางดังกล่าวช่วยให้ผลลัพธ์จากงานวิจัยไม่สิ้นสุดลงพร้อมกับระยะเวลาโครงการ แต่สามารถส่งต่อและต่อยอดเป็นกระบวนการพัฒนาที่ดำเนินต่อเนื่องในระดับพื้นที่ได้

ข้อค้นพบ

ผลการสังเคราะห์ชี้ให้เห็นว่า การยกระดับสุขภาวะและคุณภาพชีวิตของประชาชนจำเป็นต้องดำเนินการควบคู่กันทั้งในมิติข้อมูล กระบวนการมีส่วนร่วม และการพัฒนาศักยภาพคนในพื้นที่ โดยข้อมูลที่มีคุณภาพจะช่วยให้เห็นปัญหาอย่างถูกต้อง ขณะที่กระบวนการมีส่วนร่วมช่วยสร้างความเป็นเจ้าของและความไว้วางใจระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ส่วนการพัฒนาคนและเครือข่ายในพื้นที่จะเป็นกลไกสำคัญในการรักษาความต่อเนื่องของการพัฒนาในระยะยาว

ผลการศึกษายังสะท้อนว่า ความใกล้ชิดและความเข้าใจบริบทพื้นที่ของนักวิจัย ตลอดจนความต่อเนื่องของผู้นำท้องถิ่น เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำองค์ความรู้จากงานวิจัยไปสู่การปฏิบัติจริง

3.3 วัฒนธรรมและเศรษฐกิจสร้างสรรค์

จากการสังเคราะห์โครงการเด่นด้านวัฒนธรรมและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ พบว่า ทุนทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีชีวิต และอัตลักษณ์ของพื้นที่ เป็นทรัพยากรสำคัญที่สามารถนำมาใช้เป็นฐานในการพัฒนาเมืองน่าอยู่ สร้างโอกาสทางเศรษฐกิจ และเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

งานวิจัยหลายโครงการสะท้อนให้เห็นว่า การพัฒนาเมืองบนฐานวัฒนธรรมไม่ได้มุ่งเน้นเพียงการอนุรักษ์หรือฟื้นฟูมรดกทางวัฒนธรรมเท่านั้น แต่ยังมุ่งสร้างคุณค่าใหม่จากทุนเดิมของพื้นที่ ผ่านกระบวนการเรียนรู้ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และการสร้างพื้นที่เรียนรู้สำหรับคนทุกช่วงวัย อันนำไปสู่การสร้างรายได้ การสร้างความภาคภูมิใจ และการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน

องค์ความรู้ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานสามารถจำแนกได้เป็น 3 ประเด็นสำคัญ ได้แก่ (1) การใช้ทุนทางวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ท้องถิ่นเป็นฐานการพัฒนา (2) การพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์และเมืองแห่งการเรียนรู้ และ (3) การสร้างกลไกความร่วมมือและการพัฒนาศักยภาพคนในพื้นที่

1. การใช้ทุนทางวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ท้องถิ่นเป็นฐานการพัฒนา



โครงการวิจัยที่ประสบความสำเร็จส่วนใหญ่เริ่มต้นจากการทำความเข้าใจทุนทางวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ที่แท้จริงของพื้นที่ ก่อนนำมาต่อยอดเป็นกิจกรรมหรือกระบวนการพัฒนาในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นตลาดพหุวัฒนธรรมรอบทะเลสาบสงขลา การพัฒนาอัตลักษณ์ “ครั่งรักษ์ลำปาง” การยกระดับทุนความเชื่อและความศรัทธาในพื้นที่โขงนคร หรือการฟื้นฟูวิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่นในพื้นที่ต่าง ๆ ล้วนสะท้อนให้เห็นว่า การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนรากฐานของตัวตนและเรื่องราวของพื้นที่ มีโอกาสสร้างการยอมรับและการมีส่วนร่วมจากคนในชุมชนได้มากกว่าการนำรูปแบบการพัฒนาจากภายนอกเข้ามาใช้โดยตรง

นอกจากนี้ การสร้างคุณค่าให้กับทุนทางวัฒนธรรมยังช่วยยกระดับภาพลักษณ์ของพื้นที่ สร้างความแตกต่าง และเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันของเมืองในระยะยาว



2. การพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์และเมืองแห่งการเรียนรู้

งานวิจัยหลายโครงการแสดงให้เห็นว่า การพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมสามารถเชื่อมโยงสู่การสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจได้อย่างเป็นรูปธรรม ผ่านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ การสร้างพื้นที่เรียนรู้ และการส่งเสริมกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่สร้างรายได้ให้กับชุมชน

ขณะเดียวกัน หลายพื้นที่ยังได้นำแนวคิดเมืองแห่งการเรียนรู้ (Learning city) มาใช้เป็นกรอบในการขับเคลื่อนการพัฒนา โดยให้ความสำคัญกับการสร้างโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิต การพัฒนาพื้นที่เรียนรู้ในชุมชน การจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น และการส่งเสริมการเรียนรู้จากทุนทางวัฒนธรรมของพื้นที่

แนวทางดังกล่าวช่วยให้การพัฒนาเมืองไม่ได้มุ่งเน้นเฉพาะการเติบโตทางเศรษฐกิจ แต่ยังสร้างพลเมืองที่มีศักยภาพ มีความภาคภูมิใจในท้องถิ่น และพร้อมมีส่วนร่วมในการพัฒนาเมืองของตนเอง

3. การสร้างกลไกความร่วมมือและการพัฒนาศักยภาพคนในพื้นที่



ทุนทางวัฒนธรรมนับเป็นคุณค่าที่คนในพื้นที่ร่วมกันสร้างสรรค์ สั่งสม และสืบทอดกันมายาวนาน จึงไม่สามารถพัฒนาให้เกิดคุณค่าทางสังคมและเศรษฐกิจได้ โดยหน่วยงานหรือคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง

งานวิจัยด้านนี้ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการสร้างความร่วมมือ สืบค้นองค์ความรู้ ฟื้นฟูกิจกรรมทางวัฒนธรรม พัฒนาหลักสูตร และสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน ขณะที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทในการสนับสนุนเชิงนโยบายและเชื่อมโยงผลการดำเนินงานเข้าสู่แผนพัฒนาท้องถิ่น

นอกจากนี้ หลายโครงการยังให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพของคนในพื้นที่ ทั้งผู้ประกอบการชุมชน กลุ่มเยาวชน กลุ่มผู้สูงอายุ และเครือข่ายพลเมือง เพื่อให้สามารถเป็นผู้สืบทอดและต่อยอดทุนทางวัฒนธรรมของพื้นที่ได้ด้วยตนเองในระยะยาว

ข้อค้นพบ

ผลการสังเคราะห์งานวิจัยต่าง ๆ ชี้ให้เห็นว่า ทุนทางวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ท้องถิ่นเป็นฐานสำคัญของการพัฒนาเมืองน่าอยู่ ซึ่งสามารถสร้างคุณค่าได้พร้อมกันทั้งในมิติเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิต โดยจุดเริ่มต้นสำคัญคือการทำความเข้าใจตัวตนและคุณค่าของพื้นที่ ก่อนนำไปออกแบบกระบวนการพัฒนาที่สอดคล้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน

ในกระบวนการดังกล่าว งานวิจัยมีบทบาทสำคัญในการค้นหา รวบรวม และถ่ายทอดทุนเดิมของพื้นที่ รวมถึงยกระดับและประยุกต์ทุนเหล่านั้นให้สอดคล้องกับบริบทสังคมร่วมสมัย มากกว่าการนำสิ่งใหม่จากภายนอกเข้ามาทดแทน ขณะเดียวกัน ความสำเร็จของงานวิจัยขึ้นอยู่กับการที่นักวิจัยใช้เวลาเรียนรู้และทำงานใกล้ชิดกับชุมชน เพื่อสร้างความเข้าใจและความไว้วางใจตลอดจนให้ความเคารพต่อคุณค่า ความรู้ และวิถีวัฒนธรรมของคนในพื้นที่อย่างจริงจัง

อย่างไรก็ตาม การต่อยอดทุนทางวัฒนธรรมให้เกิดผลในระยะยาวไม่ควรหยุดอยู่เพียงการสร้างกิจกรรมหรือผลผลิตจากโครงการวิจัย แต่ควรนำไปสู่การสร้างรายได้ ความภาคภูมิใจ และความสามารถของคนในท้องถิ่นในการสืบทอดและพัฒนาทุนของตนเอง ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะทำให้การพัฒนาเมืองบนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์สามารถดำเนินต่อไปได้ แม้ภายหลังสิ้นสุดโครงการวิจัยแล้ว

3.4 เครื่องมือและกลไกการพัฒนาเมือง

จากการสังเคราะห์ผลงานวิจัยและนวัตกรรมด้านการพัฒนาเมืองน่าอยู่ที่ได้รับการคัดเลือกเป็นโครงการเด่น จำนวน 20 โครงการ พบว่า ความสำเร็จของการพัฒนาเมืองไม่ได้เกิดจากองค์ความรู้เทคโนโลยี หรือนวัตกรรมเพียงอย่างเดียว หากแต่เกิดจากการออกแบบเครื่องมือ และ กลไกการขับเคลื่อนที่ช่วยเชื่อมโยงผู้คน องค์กร และทรัพยากรในพื้นที่ให้สามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แม้แต่ละพื้นที่จะมีบริบท ความท้าทาย และเป้าหมายการพัฒนาที่แตกต่างกัน แต่มีลักษณะร่วมที่สำคัญ คือ การใช้เครื่องมือและกลไกที่ช่วยให้ข้อมูล องค์ความรู้ และการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ ถูกนำไปใช้ประโยชน์ในการตัดสินใจและการขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองอย่างเป็นรูปธรรม ตั้งแต่การพัฒนาระบบข้อมูลเมือง การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การเชื่อมโยงผลการวิจัยเข้าสู่แผนพัฒนาท้องถิ่น การพัฒนาศักยภาพบุคคล การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ไปจนถึงการบูรณาการการทำงานระหว่างภาครัฐ ภาควิชาการ ภาคเอกชน และภาคประชาชน

สิ่งที่สำคัญคือ เครื่องมือแต่ละประเภทมิได้ทำงานอย่างแยกส่วน แต่ถูกออกแบบให้เชื่อมโยงและสนับสนุนซึ่งกันและกันเป็นระบบ ข้อมูลที่ดีนำไปสู่การตัดสินใจที่แม่นยำ เทคโนโลยีช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการเมือง การบรรจุผลการวิจัยเข้าสู่แผนพัฒนาท้องถิ่นช่วยให้เกิดความต่อเนื่อง ขณะที่การพัฒนาคน เครือข่าย และความร่วมมือระหว่างภาคส่วน เป็นกลไกสำคัญที่ทำให้การเปลี่ยนแปลงสามารถเกิดขึ้นและดำรงอยู่ได้ในระยะยาว

จากการสังเคราะห์ สามารถจำแนกเครื่องมือและกลไกสำคัญที่มีบทบาทต่อการขับเคลื่อนเมืองน่าอยู่ได้ 6 ประการ ได้แก่ (1) ระบบข้อมูลเมือง (2) เทคโนโลยีดิจิทัล (3) แผนพัฒนาท้องถิ่น (4) การพัฒนาศักยภาพบุคคล (5) เครือข่ายความร่วมมือ และ (6) ความร่วมมือระหว่างภาคส่วน ซึ่งล้วนเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยให้ผลการวิจัยสามารถเปลี่ยนเป็นการปฏิบัติ และนำไปสู่การพัฒนาเมืองน่าอยู่ได้อย่างยั่งยืน



1. ระบบข้อมูลเมือง

ข้อมูลเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาเมืองน่าอยู่ เนื่องจากช่วยให้การตัดสินใจ การวางแผน และการจัดสรรทรัพยากรของท้องถิ่นมีความแม่นยำและตอบสนองต่อปัญหาของพื้นที่ได้อย่างตรงจุด จากการสังเคราะห์ พบว่าโครงการที่สามารถขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเป็นรูปธรรม มักเริ่มต้นจากการพัฒนาระบบข้อมูลที่สะท้อนสถานการณ์จริงของพื้นที่ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการกำหนดนโยบายหรือการดำเนินงานได้จริง

ตัวอย่างที่สะท้อนบทบาทของระบบข้อมูลอย่างชัดเจน ได้แก่ โครงการยกระดับเมืองอัจฉริยะคลองผดุงกรุงเกษมที่พัฒนาชุดข้อมูลตามกรอบ Urban monitoring framework (UMF) เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจของกรุงเทพมหานคร โครงการแม่โจ้เมืองน่าอยู่สำหรับทุกคนที่พัฒนาฐานข้อมูล GIS ด้านที่อยู่อาศัยในระดับย่าน โครงการจัดการขยะอาหารของเทศบาลนครอุบลราชธานีที่พัฒนาระบบติดตามข้อมูลการจัดการขยะอาหาร และโครงการเมืองแห่งการเรียนรู้จังหวัดลำปางที่พัฒนาระบบ Open data และ Data catalog สำหรับการเข้าถึงข้อมูลสาธารณะ

บทเรียนสำคัญคือ ระบบข้อมูลที่มีประสิทธิภาพไม่ได้เกิดจากการรวบรวมข้อมูลเพียงอย่างเดียว แต่ต้องเป็นข้อมูลที่เชื่อมโยงกับการใช้งานจริง และเปิดโอกาสให้ประชาชนหรือชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดเก็บ ใช้ประโยชน์ และรู้สึกเป็นเจ้าของข้อมูลร่วมกัน ซึ่งจะช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือและการนำข้อมูลไปใช้ในการพัฒนาพื้นที่อย่างต่อเนื่อง



2. การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล

เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการเมือง การสื่อสารข้อมูล และการเข้าถึงองค์ความรู้ของประชาชน จากการสังเคราะห์พบว่า เทคโนโลยีที่ประสบความสำเร็จไม่จำเป็นต้องเป็นเทคโนโลยีที่มีความซับซ้อนสูง แต่เป็นเทคโนโลยีที่ตอบโจทย์ปัญหาของพื้นที่และสามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน

ตัวอย่างสำคัญ ได้แก่ ระบบ City digital data platform (CDDP) ของเทศบาลตำบลลำพญา ที่ช่วยสนับสนุนการบริหารจัดการข้อมูลเมืองและการตัดสินใจของผู้บริหารท้องถิ่น แพลตฟอร์ม Lanna green society ของจังหวัดเชียงใหม่ ที่เชื่อมโยงข้อมูลห่วงโซ่อุปทานสีเขียวของภาคธุรกิจ โรงแรม และ Lifelong learning center (KLLC) ของลาดกระบัง ที่ทำหน้าที่เป็นแพลตฟอร์มการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้งในรูปแบบออนไลน์และออฟไลน์

บทเรียนสำคัญคือ เทคโนโลยีจะสร้างผลลัพธ์ได้อย่างยั่งยืนก็ต่อเมื่อได้รับการออกแบบให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ ควบคู่กับการพัฒนาทักษะดิจิทัลของผู้ใช้งาน และการสร้างความเข้าใจถึงประโยชน์ที่ประชาชนจะได้รับอย่างชัดเจน



3. แผนพัฒนาท้องถิ่น

หนึ่งในปัจจัยสำคัญที่ทำให้งานวิจัยสามารถสร้างผลกระทบได้ในระยะยาว คือ การนำผลการศึกษาและข้อเสนอจากงานวิจัยไปบรรจุอยู่ในแผนพัฒนาท้องถิ่นหรือแผนปฏิบัติการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งช่วยให้ผลลัพธ์จากงานวิจัยได้รับการสานต่อภายหลังสิ้นสุดโครงการ

ตัวอย่างที่เห็นได้อย่างชัดเจน ได้แก่ โครงการจัดการขยะอาหารของเทศบาลนครอุบลราชธานี ซึ่งเทศบาลได้นำแผนปฏิบัติการและกลไกที่พัฒนาขึ้นจากงานวิจัยบรรจุไว้ในแผนพัฒนาท้องถิ่นอย่างเป็นทางการ ขณะที่โครงการปากน้ำประแสและโครงการโขงนครสามารถนำผลการศึกษาไปเชื่อมโยงกับการวางแผนพัฒนาพื้นที่และการดำเนินงานของหน่วยงานในระดับท้องถิ่นและจังหวัด

บทเรียนสำคัญคือ การออกแบบงานวิจัยให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น และเข้าใจจังหวะเวลาของกระบวนการจัดทำแผนพัฒนา จะช่วยเพิ่มโอกาสให้ผลการวิจัยถูกนำไปใช้ประโยชน์และเกิดความต่อเนื่องหลังสิ้นสุดโครงการ

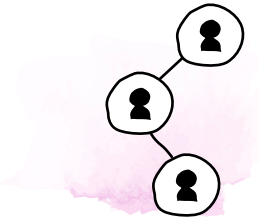


4. การพัฒนาศักยภาพบุคคล

การพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืนไม่สามารถเกิดขึ้นได้หากขาดบุคลากรและผู้นำการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ จากการสังเคราะห์พบว่า โครงการที่ประสบความสำเร็จให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพของคนในทุกระดับ ทั้งเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น แกนนำชุมชน ผู้ประกอบการ เยาวชน และประชาชนทั่วไป

ตัวอย่างสำคัญ ได้แก่ โครงการคลองผดุงกรุงเกษมที่พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ด้านการจัดการข้อมูล โครงการขอนแก่นที่พัฒนาหลักสูตร “ขอนแก่นศึกษา” เพื่อสร้างองค์ความรู้ด้านการพัฒนาเมือง โครงการพะเยาที่พัฒนาหลักสูตร Reskill และ Upskill สำหรับแรงงานนอกระบบ และโครงการยะลาที่สร้างศักยภาพแกนนำและเครือข่ายการเรียนรู้ในพื้นที่

บทเรียนสำคัญคือ ความสำเร็จของงานวิจัยไม่ได้วัดจากจำนวนกิจกรรมหรือผลผลิตที่เกิดขึ้นเท่านั้น แต่ต้องสามารถสร้างคนที่มีความรู้ ความสามารถ และพร้อมจะสานต่อการพัฒนาในพื้นที่ได้ด้วยตนเอง



5. เครือข่าย

เครือข่ายเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยเชื่อมโยงผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและขยายผลการพัฒนาเมืองให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากการสังเคราะห์พบว่า เครือข่ายที่เกิดขึ้นจากงานวิจัยสามารถแบ่งได้เป็นสองลักษณะสำคัญ คือ เครือข่ายเฉพาะประเด็น และเครือข่ายเชิงพื้นที่

ตัวอย่างของเครือข่ายเฉพาะประเด็น ได้แก่ เครือข่ายผู้ใช้ประโยชน์จากขยะอาหารในจังหวัดอุบลราชธานี และเครือข่ายธุรกิจโรงแรมสีเขียวในจังหวัดเชียงใหม่ ขณะที่เครือข่ายเชิงพื้นที่ปรากฏอย่างเด่นชัดในโครงการฝั่งธนบุรี เมืองแห่งการเรียนรู้เชียงใหม่ ขอนแก่นและพะเยา ซึ่งเชื่อมโยงภาคีหลากหลายกลุ่มเข้ามาร่วมขับเคลื่อนการพัฒนาเมือง

บทเรียนสำคัญคือ เครือข่ายที่เข้มแข็งต้องมีทั้งโครงสร้างการทำงานที่ชัดเจน และความสัมพันธ์ที่เกิดจากความไว้วางใจระหว่างผู้คน ซึ่งจะช่วยให้การขับเคลื่อนงานสามารถดำเนินต่อไปได้แม้สิ้นสุดระยะเวลาโครงการ



6. ความร่วมมือระหว่างภาคส่วน

ข้อค้นพบที่ปรากฏอย่างชัดเจนจากโครงการเด่น คือ ไม่มีโครงการใดที่ประสบความสำเร็จจากการดำเนินงานของภาคส่วนใดภาคส่วนหนึ่งเพียงลำพัง แต่เกิดจากการทำงานร่วมกันของภาครัฐ ภาควิชาการ ภาคเอกชน และภาคประชาชน

ภาควิชาการมีบทบาทในการพัฒนาองค์ความรู้และเป็นตัวกลางเชื่อมโยงภาคส่วนต่าง ๆ ภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทในการกำหนดนโยบายและสนับสนุนทรัพยากร ภาคเอกชนช่วยสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจและการลงทุน ขณะที่ภาคประชาชนเป็นผู้ร่วมออกแบบและขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่

บทเรียนสำคัญคือ ความร่วมมือระหว่างภาคส่วนไม่ใช่เพียงกระบวนการสนับสนุนการดำเนินงาน แต่เป็นเงื่อนไขพื้นฐานของการพัฒนาเมืองน่าอยู่ โดยเฉพาะบทบาทของมหาวิทยาลัยและสถาบันการศึกษาในพื้นที่ที่ทำหน้าที่เป็น “สะพานเชื่อม” ระหว่างองค์ความรู้ทางวิชาการกับการปฏิบัติจริงในระดับชุมชนและท้องถิ่น

จากการสังเคราะห์โครงการเด่นทั้ง 20 โครงการ พบว่า ความสำเร็จของการพัฒนาเมืองน่าอยู่ไม่ได้ขึ้นอยู่กับการมีองค์ความรู้ งานวิจัย หรือเทคโนโลยีที่ทันสมัยเพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับการออกแบบเครื่องมือและกลไกที่สามารถเชื่อมโยงองค์ความรู้ไปสู่การปฏิบัติ และสร้างการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องในทุกระดับ

เครื่องมือที่ปรากฏร่วมกันในหลายพื้นที่ ได้แก่ ระบบข้อมูลเมือง เทคโนโลยีดิจิทัล แผนพัฒนาท้องถิ่น กระบวนการพัฒนาศักยภาพบุคคล เครือข่ายความร่วมมือ และการบูรณาการการทำงานระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ซึ่งล้วนทำหน้าที่สนับสนุนและเสริมพลังซึ่งกันและกัน การมีข้อมูลที่น่าเชื่อถือช่วยให้การตัดสินใจมีประสิทธิภาพ เทคโนโลยีช่วยเพิ่มความรวดเร็วและการเข้าถึงข้อมูล การบรรจุผลการวิจัยเข้าสู่แผนพัฒนาท้องถิ่นช่วยให้เกิดความต่อเนื่อง ขณะที่การพัฒนาคน เครือข่าย และความร่วมมือช่วยให้เกิดเจ้าภาพในการขับเคลื่อนงานภายหลังสิ้นสุดโครงการ

บทเรียนสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ เครื่องมือที่มีประสิทธิภาพไม่จำเป็นต้องเป็นเครื่องมือที่ซับซ้อนหรือใช้เทคโนโลยีขั้นสูงที่สุด หากแต่เป็นเครื่องมือที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ เข้าใจง่าย สามารถนำไปใช้ได้จริง และได้รับการยอมรับจากผู้ใช้งานในพื้นที่ โดยเฉพาะเมื่อประชาชน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมตั้งแต่กระบวนการออกแบบ พัฒนา และนำไปใช้ประโยชน์

ในภาพรวม ผลการสังเคราะห์สะท้อนให้เห็นว่า การพัฒนาเมืองน่าอยู่ที่ยั่งยืนจำเป็นต้องดำเนินควบคู่กันทั้ง “เครื่องมือ” และ “กลไก” กล่าวคือ ต้องมีเครื่องมือที่ช่วยสนับสนุนการตัดสินใจและการจัดการเมืองบนฐานข้อมูลและองค์ความรู้ ขณะเดียวกันต้องมีกลไกที่เอื้อให้เกิดการมีส่วนร่วม การเรียนรู้ร่วมกัน และการทำงานแบบบูรณาการระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้ผลลัพธ์จากงานวิจัยสามารถขยายผลและดำรงอยู่ได้อย่างต่อเนื่องในระยะยาว

ประสบการณ์จากทั้ง 20 โครงการจึงชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาเมืองน่าอยู่ไม่ได้เกิดจากการขับเคลื่อนของหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง หากแต่เกิดจากการสร้างระบบนิเวศของการพัฒนา ที่เชื่อมโยงข้อมูล เทคโนโลยี คน องค์กร และความร่วมมือเข้าด้วยกัน จนเกิดเป็นกลไกการเปลี่ยนแปลงที่สามารถขับเคลื่อนเมืองให้เติบโตอย่างสมดุล มีความยืดหยุ่น และตอบสนองต่อความท้าทายในอนาคตได้อย่างยั่งยืน

4.



บทเรียน บทสรุป และข้อเสนอ

4.1 บทเรียนการขับเคลื่อนงานวิจัยเพื่อการพัฒนาเมืองน่าอยู่

การสังเคราะห์งานวิจัยด้านการพัฒนาเมืองน่าอยู่ที่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.) ในช่วงปี พ.ศ. 2563–2567 จำนวน 20 โครงการ สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของงานวิจัยในการสร้างองค์ความรู้ พัฒนาเครื่องมือและนวัตกรรม ตลอดจนขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงในระดับพื้นที่และระดับนโยบายอย่างเป็นรูปธรรม

แม้แต่ละโครงการจะมีบริบท เป้าหมาย และประเด็นการพัฒนาที่แตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณาร่วมกัน พบว่า มีปัจจัยความสำเร็จที่ปรากฏอย่างสอดคล้องกันในหลายพื้นที่ และสามารถสังเคราะห์เป็นบทเรียนสำคัญสำหรับการขับเคลื่อนงานวิจัยด้านการพัฒนาเมืองน่าอยู่ในอนาคตได้

ขณะเดียวกัน ผลการดำเนินงานที่ผ่านมาได้แสดงให้เห็นถึงโอกาสสำคัญในการต่อยอดองค์ความรู้และขยายผลสู่การปฏิบัติในวงกว้าง เพื่อสร้างผลกระทบต่อการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน





1) จากโจทย์วิจัย ทำอย่างไรให้เป็นโจทย์ของเมือง

บทเรียนสำคัญจากการสังเคราะห์งานวิจัยด้านการพัฒนาเมืองน่าอยู่ คือ งานวิจัยที่สร้างการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ได้อย่างเป็นรูปธรรม มักไม่ได้เริ่มต้นจากคำถามทางวิชาการเพียงอย่างเดียว แต่เริ่มจากปัญหา ความต้องการ และข้อจำกัดที่เมืองกำลังเผชิญจริง แล้วนำกระบวนการวิจัยเข้าไปช่วยทำความเข้าใจปัญหา พัฒนาทางเลือก และสร้างเครื่องมือสำหรับการตัดสินใจ

- **เริ่มจากปัญหาของเมือง ไม่ใช่เริ่มจากหัวข้อวิจัย**

การกำหนดโจทย์ควรเริ่มจากการชวนผู้เกี่ยวข้องในพื้นที่มาร่วมกันพิจารณาว่า เมืองกำลังเผชิญปัญหาอะไร ใครได้รับผลกระทบ และประเด็นใดที่ต้องการการเปลี่ยนแปลง ก่อนนำโจทย์ดังกล่าวมาพัฒนาเป็นคำถามวิจัย ตัวอย่างโครงการเมืองแห่งการเรียนรู้ ที่ไม่ได้มุ่งเพียงศึกษารูปแบบการเรียนรู้ แต่เชื่อมโยงสถาบันการศึกษา ชุมชน ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมเข้ามาร่วมออกแบบฐานและกิจกรรมการเรียนรู้ รวมถึงสร้างกลไกการขับเคลื่อนเมืองแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตร่วมกัน กรณีนี้สะท้อนว่า การทำให้โจทย์วิจัยกลายเป็น “โจทย์ของเมือง” ต้องทำให้ผู้เกี่ยวข้องไม่ได้เป็นเพียงผู้ให้ข้อมูล แต่มีส่วนร่วมในการนิยามปัญหาออกแบบแนวทาง และเป็นเจ้าของการขับเคลื่อนด้วย

- **การตั้งโจทย์จากปัญหาของเมืองจำเป็นต้องมีข้อมูลและหลักฐานเชิงประจักษ์ของพื้นที่**

เมื่อได้ประเด็นปัญหาร่วมกันแล้ว จำเป็นต้องใช้ข้อมูลช่วยระบุว่า ปัญหาอยู่ตรงไหน มีขนาดเพียงใด เกิดกับใคร และควรจัดลำดับความสำคัญอย่างไร เพราะข้อมูลที่สะท้อนสถานการณ์จริงช่วยให้การตัดสินใจและการจัดสรรทรัพยากรของท้องถิ่นมีความแม่นยำมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นรูปธรรม มักมีการพัฒนาระบบข้อมูลที่นำไปใช้ในการกำหนดนโยบายหรือการดำเนินงานได้จริง ข้อมูลจึงไม่ได้ทำหน้าที่เพียงอธิบายสถานการณ์ แต่ช่วยเปลี่ยนปัญหาให้กลายเป็นโจทย์ที่สามารถออกแบบระบบจัดการและติดตามผลได้อย่างเป็นรูปธรรม

- **ร่วมออกแบบโจทย์กับผู้ใช้งานวิจัย และกำหนดปลายทางการใช้ประโยชน์ตั้งแต่ต้น**

เมื่อเห็นปัญหาร่วมกันแล้ว ไม่ควรให้นักวิจัยกำหนดคำถามและวิธีดำเนินงานเพียงฝ่ายเดียว แต่ควรร่วมออกแบบกับผู้ที่จะนำผลวิจัยไปใช้ โดยต้องตอบให้ได้ตั้งแต่ต้นว่า ใครคือผู้ใช้ผลวิจัย จะนำไปใช้ตัดสินใจเรื่องใด และต้องการผลผลิตในรูปแบบใด อย่างการใช้กระบวนการร่วมคิดและร่วมออกแบบ (Co-creation) ของภาคีเครือข่าย เพื่อพัฒนากลไกและแนวทางยกระดับเมืองสู่เครือข่ายเมืองแห่งการเรียนรู้ของ UNESCO การที่งานวิจัยได้เชื่อมภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง กำหนดผู้ใช้และปลายทางของงานวิจัยตั้งแต่ต้น ช่วยให้องค์ความรู้สามารถเชื่อมต่อสู่การปฏิบัติและสร้างผลลัพธ์ในพื้นที่ได้ชัดเจนขึ้น

- **วางระบบสานต่อและกำหนดเจ้าภาพให้ชัดเจนก่อนสิ้นสุดโครงการ**

งานวิจัยเมืองจะไม่จบลงเมื่อสิ้นสุดทุนวิจัย หากวางระบบให้ผลลัพธ์สามารถดำเนินต่อได้ โดยต้องกำหนดให้ชัดว่า ใครจะดูแลข้อมูลหรือเครื่องมือ ใครเป็นเจ้าภาพขับเคลื่อน ใครรับผิดชอบงบประมาณ และจะเชื่อมผลวิจัยเข้าสู่แผน กลไก หรือระบบงานประจำของเมืองอย่างไร การพัฒนาคน เครือข่าย และความร่วมมือจึงมีความสำคัญควบคู่กับการพัฒนาเครื่องมือ เพราะช่วยสร้างความเป็นเจ้าของและทำให้มีผู้รับช่วงต่อหลังสิ้นสุดโครงการ ดังนั้น การทำให้โจทย์วิจัยเป็นโจทย์ของเมือง จึงต้องให้ความสำคัญกับการที่เมือง ร่วมตั้งโจทย์ ร่วมออกแบบ ร่วมใช้ผล และร่วมรับผิดชอบต่อการขับเคลื่อนผลลัพธ์ในระยะยาว

งานวิจัยจึงเป็นเครื่องมือสร้างการเปลี่ยนแปลง มากกว่าเป็นเพียงกระบวนการสร้างความรู้ โดยสามารถนำไปสู่การตัดสินใจ การปรับวิธีทำงาน การพัฒนาแผนหรือกลไกของเมือง และการขยายผลในระยะยาว ซึ่งสอดคล้องกับข้อสรุปที่เสนอให้ยกระดับองค์ความรู้ เครื่องมือ และฐานข้อมูลจากงานวิจัยเข้าสู่แผนพัฒนาท้องถิ่น แผนจังหวัด และการกำหนดนโยบายบนฐานหลักฐานเชิงประจักษ์

2) ให้ความสำคัญกับทุนเดิมของพื้นที่เป็นฐาน

การสังเคราะห์ผลการวิจัยด้านการพัฒนาเมืองน่าอยู่สะท้อนให้เห็นว่า การสร้างการเปลี่ยนแปลงในระดับพื้นที่ไม่จำเป็นต้องเริ่มจากการสร้างนวัตกรรม ระบบ หรือกลไกใหม่ทั้งหมด หากสามารถเริ่มจากการทำความเข้าใจว่า พื้นที่มี “ทุน” อะไรอยู่แล้ว และจะนำทุนเหล่านั้นมาต่อยอดให้เกิดคุณค่าใหม่ได้อย่างไร ทุนดังกล่าวไม่ได้หมายถึงทรัพยากรทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว แต่ครอบคลุมถึงทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศ วัฒนธรรม ภูมิปัญญา คน เครือข่าย ความสัมพันธ์ และกลไกความร่วมมือที่มีอยู่ในพื้นที่

ข้อค้นพบจากโครงการเด่นสนับสนุนแนวคิดนี้อย่างชัดเจน โดยพบว่าโครงการจำนวนมากไม่ได้เริ่มต้นใหม่ แต่ใช้กระบวนการวิจัยเข้าไปค้นหา เชื่อมโยง และเพิ่มคุณค่าให้กับศักยภาพที่มีอยู่เดิม การทำความเข้าใจบริบทและข้อจำกัดของพื้นที่ช่วยให้แนวทางพัฒนามีความสอดคล้องกับวิถีชีวิต ลดต้นทุนในการเริ่มต้น และที่สำคัญคือช่วยสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมของคนในพื้นที่ ซึ่งเป็นฐานสำคัญของความต่อเนื่องหลังสิ้นสุดโครงการ

- **ใช้ทุนทรัพยากรธรรมชาติและฐานวิถีชีวิตเป็นจุดตั้งต้น**

งานวิจัยเชิงพื้นที่ได้เริ่มจากการทำความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างคน–ทรัพยากร–เศรษฐกิจ–พื้นที่ ก่อนออกแบบแนวทางการพัฒนา แทนการนำรูปแบบจากพื้นที่อื่นมาปรับใช้โดยตรง ตัวอย่างการพัฒนาชุมชนบนฐานเศรษฐกิจสีเขียว ที่เริ่มจากการวิเคราะห์ระบบนิเวศริมคลอง ทรัพยากรท้องถิ่น และภูมิปัญญาของชุมชน แล้วนำองค์ประกอบเหล่านั้นมาเชื่อมโยงกับแนวคิดเศรษฐกิจสีเขียว สะท้อนให้เห็นว่าทุนธรรมชาติ จะมีความหมายต่อการพัฒนาเมืองมากขึ้น เมื่อถูกเชื่อมโยงเข้ากับความรู้และวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ งานวิจัยจึงควรถามควบคู่กันว่าพื้นที่มีอะไรอยู่แล้ว และสิ่งที่มีอยู่นั้นสามารถนำมาต่อยอดเพื่อแก้ปัญหาหรือสร้างโอกาสใหม่ได้อย่างไร

- **เปลี่ยนทุนวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ ให้เป็นพลังทางเศรษฐกิจและการเรียนรู้**

โครงการที่ทำงานด้านวัฒนธรรมและเศรษฐกิจสร้างสรรค์มักเริ่มจากการทำความเข้าใจอัตลักษณ์ที่แท้จริงของพื้นที่ ก่อนนำมาต่อยอดเป็นกิจกรรม เศรษฐกิจ หรือกระบวนการเรียนรู้ ตัวอย่างตลาดพหุวัฒนธรรมรอบทะเลสาบสงขลา อัตลักษณ์ “ครั่งรักษ์ลำปาง” และการนำทุนด้านความเชื่อและศรัทธาในพื้นที่โขงนครมาสนับสนุนการพัฒนาพื้นที่ รวมทั้งพัฒนาพื้นที่เรียนรู้ในย่านสบตุ๋ยและท่ามะโอ ต่อยอดเป็นเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และผลิตภัณฑ์ชุมชน กรณีพื้นที่รอบทะเลสาบสงขลา มีการฟื้นฟูภูมิปัญญาด้านอาหารพื้นถิ่นเชื่อมโยงชุมชน วัด โรงเรียน และภาคส่วนต่าง ๆ แล้วนำทุนทางอาหาร ประเพณี และวิถีชีวิตมาพัฒนาเป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและพื้นที่เรียนรู้ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม







- ต่อยอดทุนทางสังคม คน และเครือข่าย

งานวิจัยบางโครงการจึงไม่ได้มุ่งสร้างเพียงองค์ความรู้หรือข้อเสนอเชิงนโยบาย แต่สร้างผู้นำชุมชน เครือข่ายการเรียนรู้ กลุ่มเยาวชน และบุคลากรท้องถิ่น เพื่อให้สามารถนำความรู้ไปใช้และขยายผลต่อได้ ตัวอย่างการขับเคลื่อนสู่เมืองแห่งการเรียนรู้ซึ่งใช้เครือข่ายที่มีอยู่ในเมือง ทั้งภาครัฐ ภาควิชาการ ภาคประชาสังคม และชุมชนท้องถิ่นเป็นฐาน ก่อนเชื่อมโยงเครือข่ายเหล่านี้เข้ากับเป้าหมายการเป็นสมาชิกเครือข่ายเมืองแห่งการเรียนรู้ของ UNESCO โครงการได้พัฒนาเส้นทางการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงชุมชน รวมถึงใช้กิจกรรมและเทศกาลวัฒนธรรม สะท้อนว่า งานวิจัยได้เชื่อมสิ่งที่มีอยู่ให้ทำงานร่วมกันได้ดีขึ้น ซึ่งช่วยเพิ่มทั้งพลังในการขับเคลื่อนและความเป็นเจ้าของของภาคีในพื้นที่

กระบวนการวิจัยจึงเป็นตัวช่วยให้พื้นที่รู้จักตนเองมากขึ้น เชื่อมทุนที่กระจัดกระจายเข้าด้วยกัน เติมองค์ความรู้หรือเทคโนโลยีในส่วนที่จำเป็น และเปิดโอกาสให้คนในพื้นที่ร่วมออกแบบและเป็นเจ้าของกระบวนการพัฒนา เมื่อการพัฒนาตั้งอยู่บนสิ่งที่คนในพื้นที่รู้จัก เชื่อมั่น และเห็นคุณค่า ย่อมมีโอกาสได้รับการยอมรับและดำเนินต่อได้มากกว่ารูปแบบที่ถูกนำเข้าจากภายนอก

3) งานวิจัยทำหน้าที่เป็นพื้นที่กลางของการเปลี่ยนแปลง

ความสำเร็จของงานวิจัยไม่ได้เกิดจากศักยภาพของนักวิจัยหรือคุณภาพขององค์ความรู้เพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากความสามารถของกระบวนการวิจัยในการเชื่อมโยงผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหลายกลุ่มให้เข้ามาร่วมคิด ร่วมทดลอง และร่วมขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ แม้แต่ละโครงการจะมีเป้าหมายและบริบทแตกต่างกัน แต่มีจุดร่วมคือการเปิดพื้นที่ให้ประชาชน ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคธุรกิจ และภาควิชาการ ร่วมกันออกแบบแนวทางการพัฒนาและนำไปสู่การสร้างต้นแบบที่สามารถนำไปใช้และขยายผลได้

ดังนั้น การมีส่วนร่วมในงานวิจัยเพื่อพัฒนาเมืองจึงมิใช่เพียงการเชิญภาคีเข้าร่วมประชุมหรือรับฟังความคิดเห็นเป็นครั้งคราว หากแต่งานวิจัยสามารถทำหน้าที่เป็นพื้นที่กลาง ที่ทำให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียซึ่งมีบทบาท ความรู้ ผลประโยชน์ และมุมมองแตกต่างกัน ได้เข้ามาสร้างความเข้าใจร่วม ทดลองแนวทางใหม่ และพัฒนาความไว้วางใจระหว่างกัน

- **งานวิจัยเป็นพื้นที่สำหรับร่วมกำหนดปัญหาและออกแบบทางออก**

การเปิดพื้นที่ให้ผู้เกี่ยวข้องในพื้นที่เข้ามามีบทบาทตั้งแต่การระบุปัญหา วิเคราะห์สถานการณ์ ออกแบบแนวทางแก้ไข ไปจนถึงการติดตามผล การมีส่วนร่วมในลักษณะนี้ช่วยให้องค์ความรู้จากภาควิชาการเชื่อมโยงกับประสบการณ์ของประชาชน ข้อมูลจากหน่วยงาน และข้อจำกัดในการบริหารจัดการจริงของท้องถิ่น ทำให้แนวทางที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมกับบริบทและมีโอกาสถูกนำไปใช้มากขึ้น ผลจากการวิจัยมากกว่าองค์ความรู้ แต่เกิดทั้งการถ่ายทอดเทคโนโลยี การพัฒนาต้นแบบ ตลอดจนฐานข้อมูลในการออกแบบทางออก (Co-creation) มากกว่าการส่งมอบคำตอบจากนักวิจัยให้แก่พื้นที่



- **งานวิจัยเป็นพื้นที่สำหรับ "เชื่อมความรู้ที่แตกต่างและสร้างความไว้วางใจ"**

การพัฒนาเมืองเกี่ยวข้องกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจำนวนมาก งานวิจัยมักทำหน้าที่พัฒนาองค์ความรู้และเชื่อมโยงผู้เกี่ยวข้อง ภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นช่วยสนับสนุนนโยบายและทรัพยากร ภาคเอกชนช่วยสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจ ขณะที่ประชาชนเป็นผู้ร่วมออกแบบและขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ ตัวอย่างหนึ่งคือกลุ่มโครงการเมืองแห่งการเรียนรู้ ซึ่งเกิดการสร้างเครือข่ายระดับเมืองที่เชื่อมโยงภาคีหลากหลายกลุ่มเข้ามาร่วมกันพัฒนาเมือง เช่น เชียงใหม่ ขอนแก่น และพะเยา การสังเคราะห์ผลการวิจัยพบว่า สิ่งที่ทำให้เครือข่ายเหล่านี้สามารถดำเนินงานต่อได้ ไม่ใช่เพียงการมีโครงสร้างคณะทำงาน แต่ต้องมีความสัมพันธ์และความไว้วางใจระหว่างผู้คนควบคู่กันไป

- **งานวิจัยเป็นพื้นที่ทดลองที่นำไปสู่กลไกใหม่และการทำงานร่วมกัน**

การทดลองในพื้นที่จริงช่วยให้ภาคีได้เห็นทั้งศักยภาพและข้อจำกัดของแนวคิดใหม่ สามารถปรับรูปแบบให้เหมาะกับบริบท และสร้างความเชื่อมั่นว่าการเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นไปได้จริงเมื่อสิ้นสุดโครงการวิจัย ดังนั้น การออกแบบวิจัยจึงไม่ได้จำกัดอยู่ที่การค้นคว้าองค์ความรู้ แต่มีการจัดตั้งห้องปฏิบัติการชุมชน (Community lab) เป็นพื้นที่ทดลองเรียนรู้สำหรับนักเรียน นักศึกษา และชุมชน พร้อมทั้งพัฒนาสื่อทั้งออนไลน์และออฟไลน์ ส่งผลให้เกิดการพัฒนาพื้นที่เรียนรู้ สร้างรายได้แก่ชุมชน และทำให้องค์ความรู้ท้องถิ่นเชื่อมโยงจากชุมชนไปสู่สถานศึกษาและสาธารณะได้อย่างเป็นรูปธรรม

ความร่วมมือระหว่างภาคส่วนในงานวิจัย จึงเป็นมากกว่า "กิจกรรมประกอบ" ของโครงการวิจัย แต่เป็นเงื่อนไขพื้นฐานของการสร้างผลกระทบ โดยเฉพาะในบริบทเมืองที่ปัญหามีความซับซ้อนและไม่มีหน่วยงานใดสามารถจัดการได้เพียงลำพัง

4) การพัฒนาคน ข้อมูล เครื่องมือ กลไกการพัฒนาเมืองอย่างเป็นระบบ

จากการสังเคราะห์ผลการวิจัยด้านการพัฒนาเมืองน่าอยู่ พบว่า ความสำเร็จของงานวิจัยไม่ได้เกิดจากการมีเทคโนโลยี ฐานข้อมูล หรือเครื่องมือที่ดีเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากการพัฒนาองค์ประกอบหลายด้านให้ทำงานเชื่อมโยงกัน ทั้งบุคลากร ข้อมูล เครื่องมือ และกลไกความร่วมมือในพื้นที่ โดยงานวิจัยที่สร้างผลลัพธ์ได้จริงมักมีทั้งการพัฒนาศักยภาพคน การสร้างเครื่องมือที่ตอบโจทย์ผู้ใช้ และการวางกลไกเพื่อให้ผลงานถูกนำไปใช้ต่อเนื่อง

- **พัฒนาคนควบคู่กับการพัฒนาเครื่องมือ**

เครื่องมือหรือเทคโนโลยีจะเกิดประโยชน์ได้เมื่อมีคนที่เข้าใจ สามารถใช้ และนำไปต่อยอดได้ งานวิจัยหลายโครงการจึงให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพของผู้นำท้องถิ่น บุคลากร แกนนำชุมชน และผู้เกี่ยวข้องในพื้นที่ควบคู่กับการสร้างนวัตกรรม ตัวอย่างการที่พัฒนาหลักสูตร Reskill และ Upskill สำหรับแรงงานนอกระบบ และระบบการพัฒนาศักยภาพแกนนำและเครือข่ายการเรียนรู้ในพื้นที่ สะท้อนว่า ผลสำเร็จของงานวิจัยไม่ได้วัดเพียงจำนวนกิจกรรมหรือผลผลิต แต่รวมถึงการสร้าง “คน” ที่สามารถสานต่อการพัฒนาได้ด้วยตนเอง

- **ข้อมูลและเครื่องมือต้องเชื่อมกับการตัดสินใจของเมือง**

หลายโครงการได้พัฒนาฐานข้อมูลเมือง แพลตฟอร์มดิจิทัล แผนแม่บท และเครื่องมือสนับสนุนการตัดสินใจ ซึ่งจะมีคุณค่ามากขึ้นเมื่อถูกนำไปใช้ในการวางแผนและบริหารจัดการจริง ไม่ใช่สิ้นสุดอยู่ที่ผลผลิตของโครงการ ตัวอย่าง ได้แก่ ระบบเตือนภัย แผนแม่บทเมือง และ Digital pilot ซึ่งเป็นผลลัพธ์เชิงประจักษ์จากงานวิจัย ดังนั้น การออกแบบงานวิจัยจึงต้องวางเส้นทางการใช้ประโยชน์ตั้งแต่ต้น เพื่อให้ฐานข้อมูลหรือเครื่องมือสามารถเชื่อมเข้าสู่แผนพัฒนาท้องถิ่น แผนจังหวัด หรือกระบวนการตัดสินใจของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้



- **ต้องมีกลไกและความร่วมมือที่ทำให้ระบบเดินต่อได้**

งานวิจัยเพื่อการพัฒนาเมืองจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาควิชาการ ภาคเอกชน และประชาชน โดยมทีมวิจัยทำหน้าที่พัฒนาองค์ความรู้และเชื่อมประสาน ขณะที่ท้องถิ่นสนับสนุนด้านนโยบายและทรัพยากร ภาคเอกชนช่วยสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจ และประชาชนเป็นผู้ร่วมออกแบบและขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ขณะที่การมีกลไกกลาง เช่น คณะทำงาน เครือข่าย หรือเวทีความร่วมมือ ได้ช่วยให้การดำเนินงานไม่ยึดติดกับตัวบุคคล และสามารถดำเนินต่อหลังสิ้นสุดโครงการวิจัยได้

งานวิจัยจึงไม่อาจพึ่งเครื่องมือ เทคโนโลยี หรือนวัตกรรม ที่ปราศจากการทำให้คนมีศักยภาพหรือการมีข้อมูลถูกนำไปใช้ แต่งานวิจัยจะต้องสร้างเครื่องมือที่เชื่อมกับการตัดสินใจและมีกลไกความร่วมมือรองรับ เมื่อองค์ประกอบเหล่านี้ทำงานร่วมกัน งานวิจัยจึงจะก้าวจากการสร้างองค์ความรู้ไปสู่การสร้างการเปลี่ยนแปลงที่ต่อเนื่องในระดับพื้นที่ได้

5) ความต่อเนื่องคือเงื่อนไขของการเปลี่ยนแปลง

การพัฒนาเมืองเป็นกระบวนการที่ต้องใช้เวลาในการเรียนรู้ ทดลอง ปรับปรุง และสร้างความไว้วางใจระหว่างภาคส่วน ผลจากการสังเคราะห์โครงการเด่นจึงสะท้อนว่า ผลกระทบที่ยั่งยืนไม่ได้เกิดขึ้นเพียงจากการมีองค์ความรู้หรือการดำเนินกิจกรรมให้ครบตามโครงการ แต่ขึ้นอยู่กับความสามารถในการทำให้กระบวนการพัฒนาดำเนินต่อไปได้หลังสิ้นสุดทุนวิจัย หลายโครงการที่เกิดผลเป็นรูปธรรมมีการดำเนินงานต่อเนื่องหลายปี และเชื่อมโยงภาคีตั้งแต่ชุมชน ท้องถิ่น จังหวัด ภาควิชาการ ภาคธุรกิจ ไปจนถึงระดับนโยบายจากข้อค้นพบดังกล่าวสามารถสรุปบทเรียนเรื่อง “ความต่อเนื่อง” ได้ 3 ประเด็นสำคัญ

- **สร้างหรือค้นหาคนให้สามารถสานต่อได้มากกว่าสร้างกิจกรรมให้เสร็จตามโครงการ**

ความต่อเนื่องจะเกิดขึ้นได้เมื่อพื้นที่มีคนและองค์กรที่สามารถรับช่วงการดำเนินงานต่อ ผลสำเร็จของงานวิจัยไม่ควรวัดจากจำนวนกิจกรรมหรือผลผลิตเท่านั้น แต่ควรพิจารณาว่างานวิจัยสามารถสร้างคนที่มีความรู้ ความสามารถ และพร้อมสานต่อการพัฒนาได้หรือไม่ รวมถึงการขยายไปสู่เยาวชน ผู้ประกอบการรุ่นใหม่ และสถานศึกษา รวมถึงนำกระบวนการจัดการความรู้ไปใช้ในชุมชนและสถานศึกษา ทำให้เกิดฐานคนและเครือข่ายที่สามารถขับเคลื่อนงานต่อได้



- **เปลี่ยนจากกิจกรรมชั่วคราวให้เป็น "กลไกของพื้นที่"**

โครงการวิจัยที่สิ้นสุดลงไม่ควรหมายถึงการสิ้นสุดของการทำงาน แต่ควรทิ้งกลไกที่สามารถทำหน้าที่เชื่อมประสานภาคส่วนต่าง ๆ ต่อไป เช่น เวทีความร่วมมือ สภาพัฒนาเมือง เครือข่ายวิชาการ หรือกลไกสนับสนุนการตัดสินใจในระดับพื้นที่ ซึ่งกลไกเหล่านี้ช่วยรักษาความต่อเนื่องและเป็นฐานสำหรับการต่อยอดองค์ความรู้หลังสิ้นสุดโครงการ ตัวอย่างเช่น งานวิจัยด้านสิ่งแวดล้อมเมืองหลายโครงการได้พัฒนาเครือข่ายและข้อตกลงความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาการ และภาคประชาชน เช่น เครือข่ายโรงแรม ร้านอาหาร เกษตรกร และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งช่วยเชื่อมทรัพยากร ความรู้ และการลงทุนของหลายฝ่ายเข้าด้วยกัน

- **เปลี่ยนจากโครงการวิจัยระยะสั้น สู่ชุดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง**

การพัฒนาเมืองอาจมีความซับซ้อนเกินกว่าจะสร้างผลกระทบเชิงระบบได้ด้วยโครงการเดียว การเชื่อมโครงการที่เกี่ยวข้องให้เป็นชุดการพัฒนา มีเป้าหมายระยะกลางและระยะยาว รวมทั้งมีระบบพี่เลี้ยงและฐานข้อมูลกลางสนับสนุนการเรียนรู้ และขยายผล จะช่วยให้การวิจัยเชิงพื้นที่ดำเนินการเป็นชุดโครงการหรือโปรแกรมต่อเนื่อง ที่สามารถสร้างผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงในระยะยาว

ความต่อเนื่องของงานวิจัย ไม่ควรเจอคำถามว่าจะวิจัยกันไปถึงไหน เมื่อไรจะสิ้นสุด แต่ต้องสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลง ซึ่งควรถูกคิดและออกแบบตั้งแต่ต้น ทั้งในด้านการสร้างคน การสร้างกลไก และการวางเส้นทางการสนับสนุนระยะยาว เพื่อให้สิ่งที่งานวิจัยสร้างขึ้นสามารถพัฒนาไปจากผลผลิตของโครงการสู่การพัฒนาเมืองที่ดำเนินต่อได้ด้วย

4.2 บทสรุปจากงานวิจัยเพื่อการพัฒนาเมืองน่าอยู่

1 คิด : วางระบบเพื่อความยั่งยืน ตั้งแต่ขั้นตอนออกแบบการวิจัย

บทเรียนสำคัญจากหลายโครงการพบว่า งานวิจัยที่สามารถสร้างผลกระทบเชิงพื้นที่ได้อย่างชัดเจน มักเริ่มต้นจากการออกแบบงานวิจัยที่มุ่งสู่การเปลี่ยนแปลงในระยะยาว มากกว่าการมุ่งตอบคำถามทางวิชาการหรือแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าเพียงอย่างเดียว

การกำหนดเป้าหมายการใช้ประโยชน์ตั้งแต่ต้น การวางแผนเชื่อมโยงผลลัพธ์สู่กระบวนการตัดสินใจของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการพัฒนาเครื่องมือ กลไก หรือระบบสนับสนุนการดำเนินงานที่สามารถนำไปใช้ได้จริง เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้ผลการวิจัยได้รับการต่อยอดหลังสิ้นสุดโครงการ ตัวอย่างเช่น การพัฒนาฐานข้อมูลเมือง แพลตฟอร์มข้อมูลดิจิทัล การจัดทำแผนแม่บทเมือง หรือข้อเสนอเชิงนโยบายที่สามารถเชื่อมโยงเข้าสู่กระบวนการวางแผนพัฒนาของท้องถิ่นและจังหวัดได้โดยตรง

บทเรียนดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การออกแบบงานวิจัยเพื่อการพัฒนาเมืองควรมองเห็นเส้นทางการเปลี่ยนแปลง (Pathway to Impact) ตั้งแต่ต้น เพื่อให้ผลงานวิจัยสามารถก้าวข้ามจากองค์ความรู้ และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงระบบได้อย่างแท้จริง

2 เสริม : ต่อยอดทุนและศักยภาพที่มีอยู่ในพื้นที่

โครงการที่ประสบความสำเร็จจำนวนมากไม่ได้เริ่มต้นจากการสร้างสิ่งใหม่ทั้งหมด แต่ใช้แนวทางการต่อยอดทุนเดิมที่มีอยู่ในพื้นที่ ทั้งทุนทรัพยากรธรรมชาติ ทุนทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น เครือข่ายชุมชน กลุ่มองค์กรในพื้นที่ หรือกลไกความร่วมมือที่มีอยู่เดิม

การทำความเข้าใจศักยภาพและข้อจำกัดของพื้นที่อย่างรอบด้าน ช่วยให้งานวิจัยสามารถออกแบบแนวทางการพัฒนาที่สอดคล้องกับบริบทจริง ลดต้นทุนในการดำเนินงาน และเพิ่มโอกาสในการยอมรับจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ ขณะเดียวกันยังช่วยเสริมสร้างความเป็นเจ้าของร่วม (Ownership) ของชุมชนและภาคีเครือข่าย ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อความยั่งยืนของผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น

บทเรียนดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาเมืองน่าอยู่ไม่จำเป็นต้องเริ่มต้นจากการสร้างสิ่งใหม่เสมอไป หากแต่ควรค้นหาและต่อยอดศักยภาพที่มีอยู่ในพื้นที่เพิ่มคุณค่าและนำไปสู่การพัฒนาในระยะยาว

3 สร้าง : ความเชื่อมั่นและความร่วมมือระหว่างภาคส่วน

การพัฒนาเมืองเป็นประเด็นที่มีความซับซ้อนและเกี่ยวข้องกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจำนวนมาก ทั้งภาครัฐ ภาควิชาการ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และประชาชนในพื้นที่ การดำเนินงานวิจัยจึงไม่สามารถขับเคลื่อนโดยภาคส่วนใดภาคส่วนหนึ่งเพียงลำพัง

หลายโครงการสะท้อนให้เห็นว่า ความสำเร็จของการนำงานวิจัยไปสู่การปฏิบัติ เกิดจากการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมและการทำงานร่วมกันอย่างต่อเนื่อง โดยงานวิจัยทำหน้าที่เป็นพื้นที่กลางในการสร้างความเข้าใจร่วม เชื่อมโยงมุมมองที่แตกต่าง และพัฒนาความไว้วางใจระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ

เมื่อเกิดความเชื่อมั่นและเป้าหมายร่วมกันแล้ว การขับเคลื่อนข้อเสนอจากงานวิจัยไปสู่การปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็นการจัดทำแผนพัฒนา การพัฒนากลไกบริหารจัดการ หรือการขยายผลกิจกรรมในพื้นที่ย่อมมีโอกาสประสบความสำเร็จและเกิดความต่อเนื่องมากยิ่งขึ้น

4 ทำ : ต่อเนื่องและเชื่อมประสานสิบทิศ

การเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่ต้องอาศัยระยะเวลาในการเรียนรู้ ทดลอง ปรับปรุง และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง หลายโครงการสะท้อนตรงกันว่า ผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมมักเกิดจากการดำเนินงานต่อเนื่องหลายปี และได้รับการสนับสนุนจากภาคีเครือข่ายที่หลากหลาย

นอกจากความต่อเนื่องของการดำเนินงาน การเชื่อมโยงความร่วมมือระหว่างหน่วยงานและภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งในระดับชุมชน ท้องถิ่น จังหวัด ภาควิชาการ ภาคธุรกิจ และระดับนโยบาย ยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้ผลการวิจัยสามารถขยายผลและสร้างผลกระทบในวงกว้างได้

บทเรียนสำคัญคือ การพัฒนาเมืองน่าอยู่ไม่ใช่ภารกิจของหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง แต่เป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยความร่วมมืออย่างต่อเนื่องจากทุกภาคส่วน เพื่อร่วมกันขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงสู่เป้าหมายเดียวกัน

4.3 โอกาสการขับเคลื่อนงานวิจัยสู่การปฏิบัติ

จากบทเรียนและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากโครงการวิจัยทั้ง 20 โครงการ พบว่า ยังมีโอกาสสำคัญในการต่อยอดและขยายผลการดำเนินงานสู่การใช้ประโยชน์ในระดับที่กว้างขึ้น ทั้งในเชิงพื้นที่ เชิงนโยบาย และเชิงระบบ โดยสามารถสรุปเป็นประเด็นสำคัญได้ดังนี้

1 การขยายผลต้นแบบและนวัตกรรมสู่พื้นที่อื่น

ผลงานวิจัยหลายโครงการได้พัฒนาต้นแบบ เครื่องมือ และนวัตกรรมที่ผ่านการทดลองใช้งานและพิสูจน์ผลในพื้นที่แล้ว ไม่ว่าจะเป็นระบบข้อมูลเมือง แพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อการบริหารจัดการเมือง รูปแบบการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยชุมชน โมเดลเศรษฐกิจฐานพื้นที่ หรือแนวทางการพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้

การสนับสนุนการขยายผลต้นแบบเหล่านี้ไปสู่พื้นที่อื่นที่มีบริบทใกล้เคียง จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของการลงทุนด้านการวิจัย และสร้างผลกระทบต่อการพัฒนาเมืองในวงกว้างมากยิ่งขึ้น

2 การยกระดับงานวิจัยสู่การกำหนดนโยบายและแผนพัฒนา

องค์ความรู้ เครื่องมือ และฐานข้อมูลที่พัฒนาขึ้นจากงานวิจัยมีศักยภาพในการสนับสนุนการตัดสินใจของหน่วยงานภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งในระดับการวางแผน การบริหารจัดการ และการกำหนดนโยบายสาธารณะ

ในระยะต่อไป ควรมีการผลักดันให้ผลลัพธ์จากงานวิจัยได้รับการบูรณาการเข้าสู่แผนพัฒนาท้องถิ่น แผนพัฒนาจังหวัด และแผนระดับประเทศมากยิ่งขึ้น เพื่อให้การตัดสินใจด้านการพัฒนาเมืองอยู่บนฐานของข้อมูลและหลักฐานเชิงประจักษ์

3 การพัฒนากลไกขับเคลื่อนและเครือข่ายความร่วมมือระยะยาว

บทเรียนจากหลายพื้นที่ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของกลไกกลางในการเชื่อมโยงภาคส่วนต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเวทีความร่วมมือ สภาพัฒนาเมือง เครือข่ายวิชาการ หรือกลไกสนับสนุนการตัดสินใจในระดับพื้นที่

การสนับสนุนให้เกิดกลไกดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง จะช่วยรักษาความต่อเนื่องของการดำเนินงานหลังสิ้นสุดโครงการวิจัย และเป็นฐานสำคัญในการต่อยอดองค์ความรู้สู่การปฏิบัติในระยะยาว

4 การต่อยอดโจทย์วิจัยเพื่อรับมือความท้าทายในอนาคต

การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การเข้าสู่สังคมสูงวัย การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคม รวมถึงความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ล้วนเป็นความท้าทายสำคัญที่เมืองไทยต้องเผชิญในอนาคต การพัฒนาโจทย์วิจัยใหม่ที่เชื่อมโยงกับประเด็นเหล่านี้ รวมถึงการต่อยอดองค์ความรู้จากโครงการเดิม จะช่วยให้เกิดนวัตกรรม แนวทางการบริหารจัดการ และข้อเสนอเชิงนโยบายที่ตอบสนองต่อบริบทการเปลี่ยนแปลงของเมืองได้อย่างเหมาะสมและทันต่อสถานการณ์

บทเรียนจากการสังเคราะห์งานวิจัยด้านการพัฒนาเมืองน่าอยู่ในครั้งนี้ สะท้อนให้เห็นว่า ความสำเร็จของการนำงานวิจัยไปสู่การปฏิบัติไม่ได้เกิดจากองค์ความรู้เพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากการผสมผสานระหว่างการออกแบบงานวิจัยที่มุ่งสู่การเปลี่ยนแปลง การต่อยอดศักยภาพของพื้นที่ การสร้างความร่วมมือระหว่างภาคส่วน และการขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่องในระยะยาว

แนวทางดังกล่าวจะเป็นรากฐานสำคัญในการยกระดับงานวิจัยจากการสร้างองค์ความรู้สู่การสร้างผลกระทบเชิงพื้นที่และเชิงนโยบาย อันจะนำไปสู่การพัฒนาเมืองน่าอยู่ที่มีความยั่งยืนและพร้อมรับมือกับความท้าทายในอนาคตต่อไป